

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Ε'

ΑΡ. 64

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Ὁ Θρῆνος τῆς Δημώνασσας (ποίημα)

Ν. Σ. ΒΡΑΧΙΜΗ: Ὁ Γιδς τοῦ Ψαρά (διήγημα)

ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ: Προσδοκία (ποίημα)

ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΡΑΚΑΣΗ: Ὁ Νίκος Νικολαΐδης μπροστὰ στὴ ζωὴ καὶ τὴν τέχνη (μελέτη)

ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Νυκτωδία—Ἐπιστροφή—Ἀνοιξιάτικο ἐμβατήριο (ποιήματα)

ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ: Σημειώσεις ἀπὸ τὴν παιδικὴν ζωὴν τοῦ Νίκου

Νικολαΐδη (μελέτη)

ΛΕΥΤΕΡΗ ΜΗΛΙΩΤΗ: Ὁ δράκος τοῦ νεροῦ ἐποτσοιμήθην (διήγημα)

ΛΕΥΤΕΡΗ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ: Ἦταν τ' Ἀπρίλη νύχτα (ποίημα)

(συνέχεια ἀπὸ μέσα)

ΚΥΠΡΟΣ

ΟΧΤΩΒΡΗΣ, 1940

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Διευθυντής: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Οι άνθρωποι της ευκαιρίας
— Έπιστολές: Σ. Θ. ΧΡΙΣΤΗ: Γύρω από το Βασίλη Μιχαηλίδη
'Ανταπάντηση.— ΤΕΥΚΡΟΥ ΑΝΘΙΑ: Τελευταία απάντηση.— Κριτική:
ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: Κλ. Παράσχου "Μορφές και Ίδέες", "Κύκλοι", "Εισ-
αγωγή στη σύγχρονη ελληνική ποίηση" και Γ. Χατζίνη "Πρόσωπα και
Ψυχές"— ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Τ. 'Ανθία "Βομβύκιο".— Τύπος.— Ειδήσεις,
— Νέα βιβλία.— Παρατυπώματα.

ΣΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ

ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ: Το χέρι του Κάιν (διήγημα)

ΚΩΣΤΑ ΜΑΓΙΣΤΡΟΥ: 'Η σκουριά (διήγημα)

Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Βροχή, Δειλινό, In memoriam (ποιήματα),

'Ο γιατρός Καραντώνης (διήγημα)

ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ: 'Ανθορρόη (ποίημα)

ΠΥΘ. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗ: Κάποιες ώρες.— Προσμένω (ποιήματα)

Τ. ΑΝΘΙΑ: 'Από την «'Ηρωική Συμφωνία» (ποίημα)

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Ε'
ΑΡ. 64

ΚΥΠΡΟΣ

ΟΚΤΩΒΡΗΣ, 1940

Ο ΘΡΗΝΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΩΝΑΣΣΑΣ

Σὰν τ' ἀγκάθι στή σμίξη τῶν ἀνεμῶν
κακοχείμαστος ὥρας πού δέρνεται,
ὀλονύχτια χτυπιέμαι καὶ δέρνομαι
καὶ σπαράττω τὸ στήθος, καλλίτεκνη
πού ποθῶντας νὰ δόσει γενιά
σὰν καρπὸς πολυγίνωτος ζάρωσε.

Κι ἡ ξαγρύπνια ἀπολύνει τὸ γέρικο
μου τὸ σῶμα, πού τώρα γαλήνης
θα τοῦ ταίριαζε ἀνθὸς σὰν πού πρέπει
σὲ πολύδαρτο σῶμα γυναίκας.

Καὶ τὸ γόνυ, πού πρόσμενε ἀγγόνι
νὰ κρατήξει, πληγιάζει στὶς πλάκες
πού τὸ τρίβει ἡ σκυμένη μετάνοια.

Τῆ γυναίκα πού ζεῖ
στὸ καλύβι, εὐτυχίζω,
καὶ δουλεύει στῆς γῆς
τὸ χρυσόστηθο δίπλα
στον πιστό της τὸν ἄντρα,
στὰ πολλὰ της παιδιά,
πού τῆς στέκουν ὑπάκουα.

Ποῦ καιροὶ ποῦ τὸ σπίτι ἀχολόγα
 ἀπ' τ' ἀντρίκια τ' ἀντρός μου τραγοῦδια !
 ποῦ τὰ πάντα στὸ μάτι του ἐτρέμαν
 σὰν πουλιὰ σὲ χιονόβροχο μῆνα !
 "Ω ! θαρροῦσα πὼς πάντα θὰ λάμπει
 μὲς στὸ σπίτι ἢ χαρὰ σὰ φεγγάρι
 σὲ ἑκατόχρονον πλάτανου κλώνους.
 Μὰ τὴν ἔπαρση βλέπουν οἱ Οὐράνιοι
 καὶ σὰ φλόγα στῆς στέγης τὰ ξύλα
 τὸν χαμὸ μου ἀπορίχνουν καὶ πέφτει
 ἀπὸ δόρυ πολέμιου ὁ καλὸς μου.
 ("Ἐτσι ἡ βρῦση γυμνῶνεται ὅταν
 τὸ πλατάνι ἀποκόψουν λατόμοι.)

Χορταριάζει τὸ σπίτι
 κι' ἀραχνιάζει ὡς μισέψει
 γιὰ μακρυὰ ὁ νοικοκύρης.
 Κι' ἡ γυναῖκα νομιζῶ
 πὼς δὲν πρέπει στερνῆ
 ν' ἀπομένει στὸν κόσμον,
 μὰ νὰ φεύγει πιὸ πρόωτα.

Κι' οἱ στιγμὲς κυνηγοῦσαν τὶς ὥρες
 σὰν χρονιὲς τοὺς χωλοὺς τοὺς αἰῶνες,
 ὅταν πῆρα στὸ χέρι τῆς πόλης
 τὰ βαριὰ χαλινάρια. Τὸ γέλιο
 δὲ μπορούσε ν' ἀνθίζει στὰ χεῖλη,
 γιὰτὶ δέρναν τὰ χεῖλη μου οἱ λόγοι
 ποῦ καὶ πόλη καὶ σπίτι διοικοῦσαν.
 Σὲ συνάξεις τὰ νιάτα χαλοῦσα,
 σὲ μελέτες γιὰ νόμους καὶ διατές
 σπαταλοῦσα τοῦ νοῦ μου τὴ λάμψη
 γιὰ νὰ δῶ νὰ μ' ἀρνιοῦνται πιὸ πρόωτοι
 τοῦ συνεύνου μου οἱ σπόροι, ἢ δική μου
 σπλαχνογέννητη μὰ ἄσπλαχνη γέννα.

"Ὅταν λείψει τὸ σέβας
 καὶ τὸν λόγο γονιοῦ
 δὲν ἀκοῦνε τὰ φύτρα,
 πάει, σβύνει ἢ γαλήνη
 καὶ γιομίζει μ' ὄργη
 κι' ὑποψίες κι' ἀμάχες
 τῶν σπιτιῶν ὁ ἀγέρας.

Μὰ ὦ! Σκοτάδι, γιατί τὰ δαχτύλια
 μὲς στοῦ σχῆμα πού πρόσταζε τᾶσφιζες
 καὶ κυλίστηκε τὸ αἷμα τῆς φύτρας μου ;
 Τάχα, ὦ! Νόμε, τ' ἀνθρώπου βλαστάρι,
 μὲ μιὰ φούχτα δροσᾶτο κορμάκι
 ἀνυπάκουο μπορεῖς νὰ συγκρίνεσαι ;
 Ποιὸς τὸ λέει πῶς τὸ δίκιο κατέχεις ;
 Νὰ σὲ πλάσω κι' ἐσὺ νὰ μὲ σβύσεις.
 Ἡ Πειθῶ τί μοῦ στάθηκε ἐχθρὸς
 καὶ τὸ νοῦ τῶν παιδιῶν μου ἀφοῦ τύφλωσε
 μοῦ τὰ σέρνει στὸν λόγο μου ἐνάντια ;
 Ἡ Ἐρινύα τί μοῦ σπρώχνει τὸν τράχηλο
 καὶ τὸ σῶμα μου τὸ γονατᾶ ;

Τῆ γυναῖκα τὴν τάζω
 νὰ ποιῆζει τίς γλάστρες τῆς,
 νὰ χτυπᾶ τὰ στημόνια
 στὸν πολύβουο ἀργαλιό
 καὶ νὰ μένει στοῦ στῶμα
 πιστὸ ταίρι τ' ἀντρός,
 πού τῆς ἔδωσε ὁ νόμος.

Μὲ τὸ χέρι μου τὸ ἴδιο τὸν θάνατο
 λυτρωτὴ ἄς τὸν κομίσω σὰν κάνιστρο
 μὲ χιλιάδες ὀπῶρες στοῦ σῶμα μου.
 Κι' ὦ! Θεοί, τὸ γνωρίζω πῶς φεύγω
 γιὰ τ' ἀντίπερα δίχως νὰ νοιώσω
 πῶς παγῶνω γιατί το προστάξετε.
 Συγχωρέστε! Παιδιά δὲν προσμένω
 γιὰ νὰ ρθοῦν νὰ φιλήσουν τὸ χέρι μου,
 τὸ κρεβάτι τοῦ γάμου ἔχει ἀφήσει
 τὸ ἐρωτόθυμο χρόνια ὁ καλὸς μου.
 Ξεκληρίστηκα! τί νὰ φορτώνω
 μ' ἓνα ἀσήκωτο βάρος τῆ γῆ
 μιὰ κι' ἀρκεῖ λίγο χῶμα νὰ γύρω ;
 Κι' ἔτσι πρέπει ὁ καθένας
 νὰ τὴν παίρνει, ἂν δὲν δίνεται,
 τοῦ θανάτου τὴν ὥρα,
 ὅταν πιά δὲν προσμένει
 νὰ τοῦ δόσει ἡ ζωὴ
 μιὰ λαχτάρα πού πρέπει
 καὶ ταιριάζει στὰ χρόνια του.

Ο ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΨΑΡΑ

Ήταν ένας μεγάλος βράχος. Ἀπόκρημνος ξεχώριζε ἀπὸ τὴν τραχιά συντροφιά τῆς ἀνώμαλης γῆς πού πλησίασε ἀπὸ προϊστορικούς χρόνους τῆ θάλασσα κι ἔγινε ἀκρογιαλία. Περπατοῦσε κανεὶς πάντα μὲ κάποιον δέος, ἔστω φανταστικό—ἐδῶ ἢ σκιά τοῦ θρύλου, ἴσως ἐνὸς κατορθώματος, ἦταν ἔτοιμη νὰ προβάλλῃ ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή—καὶ ὅταν κατῶρθωνε νὰ συγκεντρωθῇ μποροῦσε νὰ ζῆσῃ τὴν ἱστορία τοῦ ἀκρογιαλιοῦ, πού μιὰ τραχιά συντροφιά, ἕνας μεγάλος βράχος ἀπόκρημνος ξεχώριζε, καθότανε χρόνια, αἰῶνες ν' ἀκούῃ τῆ θάλασσα νὰ θυμῶνῃ, νὰ ψάλλῃ ἢ νὰ ὀργίζεται. Κάποτε ἔλεγε ἱστορίες γιὰ πεθαμένους αὐτοὺς πού κοιμούνται μέσα σ'ἐνα νεκροταφεῖο ἀπὸ κοράλια, ἕνα ὕπνο γαλάζιου ὄνειρου.

Ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ ἔσερνε τὰ δώδεκα του χρόνια ὅταν ἄρχιζε νὰ σουρουπῶνῃ καὶ τὰ πήγαινε νὰ σεργιανίσουν κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ θρύλου. Ὁ βράχος ἦταν ἕνας ξακουστός καπετάνιος, πολὺ νέος, πού τὸν καταράστηκε ὁ θεὸς τῆς θάλασσας τότε πού ἡ γῆ εἶχε πολλοὺς Θεοὺς; Τὸ βράδυ, στὸ ναυτικὸ κέντρο, κάτι ξένοι θαλασσινοὶ λέγανε τέτοιες ἱστορίες ὅταν δένανε τὰ καράβια τους στὸ μῶλο καὶ περιμένανε, γιατί περιμένανε; νὰ ξεκινήσουν γιὰ ταξίδι. Καὶ περπατώντας νὰ φτάσῃ στὸ μεγάλο βράχο—θὰ καθότανε πλάϊ στὸν καπετάνιο πού τὸν καταράστηκε νέον ἀκόμῃ ἕνας σκληρὸς θεὸς τῆς θάλασσας—θυμότανε τὸ σιωπηλὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν πίπα. Μισόκλεινε τὰ μάτια, κατέβαζε τὸ σκουφὶ ὡς τ' αὐτιά—ἦταν βέβαια ναυτικός—καὶ κάπνιζε πίπα. Ἐνα καπνὸ πού μύριζε. Μιὰ μέρα τὸν ἄκουσε νὰ λήῃ ὅτι ὁ κίτρινος καπνὸς ὅταν μπαίνει μέσα σὲ μιὰ πίπα πού τὴν φουμάρῃ ἕνας παλιὸς ναυτικός, διηγεῖται παλιῆς ἱστορίας. Ἀκόμα μιλάει γιὰ λευκὲς παρθένες.—Λευκὲς παρθένες! Γι' αὐτό, βλέπεις, μυρίζει ὁ καπνὸς πού φουμάρει ἕνας παλιὸς ναυτικός. Χθὲς μάλιστα πού μπάρκαρε ὁ γιὸς τὸ γείτονα σ'ἐνα ξένο καῖκι, ἐπρόσεξε τὴν πίπα τοῦ ναυτικοῦ πού κάπνιζε περισσότερο. Νὰ δοῦμε τί ἱστορίες ἄρχισε πάλι νὰ λήῃ σιὸ κασκέιτο τοῦ ναυτικοῦ πού τοῦ ἄγγιζε τ' αὐτιά γιὰ νὰ προσέχουν.

Ἡ θάλασσα, ὅταν βγῆς ἔξω ἀπὸ τὰ νερά τοῦ νησιοῦ, ἔχει ἕνα χρῶμα βαθύ, σχεδὸ σκοτεινὸ μαῦρο. Ὅταν ἕνα καῖκι τρέχει γρήγορα μὲ ἀνοιχτὰ πανιά, ἀνοίγει ἕνα βαθὺ αὐλάκι. Δὲν εἶναι τίποτε τὸ σπουδαῖο. Ὅμως ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ νομίζει ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι κάτι καὶ κάνει ἕνα σωρὸ ἱστορίες μὲ τὸ νοῦ του. Λέει πῶς εἶναι ἕνα παράθυρο τοῦ βυθοῦ, ὁ τρελλός, καὶ ἀρχίζει νὰ σκέφτεται τὸ βυθό. Πῶς εἶναι δὲν ξέρει ἀκριβῶς. Ὅμως εἶναι βαθὺς καὶ κρύβει πολλὰ μυστικά. Ὁ κόσμος ἔχει πολὺ μεγάλα μυστικά. Κάποτε πάλι λέει ὅτι μοιάζει μὲ τὸ χᾶδι τῆς μάνας του ὅταν ἔρχεται τὶς νύχτες πού εἶναι ἄρρωστος καὶ ἀγγίζει μὲ τὸ χέρι τὸ μέτωπο του πού καίει ἀπὸ πυρετὸ καὶ θέλει, ὁ τρελλός, νὰ κοιμηθῇ σ'ἐνα αὐλάκι πού ἀνοίγει τὸ καράβι ὅταν μὲ ἀνοιχτὰ πανιά τρέχει νὰ πάῃ σὲ μιὰ μακρινὴ πολιτεία. Μὰ ὅταν φτάσῃ στὸ μεγάλο βράχο τότε εἶναι πού ἀρχίζουν οἱ ἱστορίες πού διηγεῖται στὸ μικρὸν του ἑαυτὸ ἢ ἀσήμαντη τρελλὴ φαντασία του. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—ξέρει βέβαια

τί θά πῆ Ἑλλάδα! — γιά νά κυριεύσῃ τόν κόσμο. Ἦταν πολὺ νέος καὶ πρὶν ἀρχίσουν τὰ μαλιὰ του ν' ἀσπρίζουν, ἦταν βέβαιος ὅτι θάφτανε στὴν ἄκρη τοῦ κόσμου — ὁ κόσμος εἶναι πολὺ μεγάλος! Νὰ τελειώῃ κáπου; Περπατάει κανεὶς μὲ μεγάλα βήματα. Πολὺ μεγάλα βήματα. Καὶ ὅταν νυχτώσῃ καὶ γυρίσῃ νὰ δῆ πίσω, δὲ βλέπει τίποτα. Ἄπο πού νὰ ξεκίνησε ἄραγε; ρωτᾷ. Καὶ ξέρει ὅτι ἂν γυρίσῃ πίσω, θ' ἀφήσῃ πάλι πίσω του τόν κόσμο πού πατᾷ καὶ τόν κόσμο πού δὲν ἐγνώρισε. Ποῦ νὰ βρῆ κανεὶς ἄκρη! Καὶ ὁ βασιλιάς Ἀλέξανδρος ξεκίνησε νὰ κυριεύσῃ αὐτὸν τόν κόσμο τὸν ἀπερίοριστο. Ἡ θάλασσα ἔχει μιὰν ἄκρη; Μέγας Εἰρηνικός Ὁκεανός, Μέγας Ἀτλαντικός Ὁκεανός καὶ ἔπειτα σοῦ λένε τὰ βιβλία καὶ τὸ σχολεῖο: — «Νὰ αὐτὴ ἡ σφαῖρα εἶναι ἡ γῆ μὲ τὴ θάλασσα» Τὶ μεγάλο ψέμμα! Θά πρέπη νὰ ἐξετάσῃ καμιά μέρα ὅλα αὐτὰ τὰ ζητήματα. Εἶναι βέβαια καὶ ἄλλα. Ὅλα, ὅλα βέβαια κάποτε θὰ τὰ μελετήσῃ καὶ θὰ βάλῃ τὰ πράγματα στὴ θέση τους. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄρχισε νὰ κάμῃ μεγάλα βήματα πάνω στὴ γῆ. Καβαλίκευε ἓνα ἄγριο ἄλογο. Ἄ! ὁ Βουκεφάλας! Κανένας δὲ μπορούσε νὰ σὲ δαμάσῃ, ἔ; Βουκεφάλα! Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καβάλα στὸν Βουκεφάλα, πού δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ δῆ τὴ σκιά του, περπατοῦσε νὰ κυριεύσῃ τόν κόσμο. Πίσω του ἓνας στρατὸς ὀλόκληρος. Τὴν καυμένη τὴν ἀδελφή του! Τὸ νερὸ ἦταν ἀθάνατο. Ἄχ! μόνο νὰ πρόφτανε κανένας νὰ πιῇ μιὰ γουλιὰ. Τὴν καυμένη τὴν ἀδελφή του! Θᾶπερνε τὸ ἀθάνατο νερὸ στὸν ἀδελφὸ της. Ὁ γείτονας, ἐχτὸς ἀπὸ τὸ ἀγόρι πού ἄφησε τὸ πέτρινο ἀκρογιάλι γιά νὰ πάῃ στὶς ξένες πολιτεῖες μὲνα καράβι ξένο, ἔχει ἀκόμη μιὰ κοροῦλα. Τὴ λένε Ἀνθοῦλα. Βέβαια νιώθῃ μιὰν ἀδελφικὴ ἀγάπη γιά τὴν Ἀνθοῦλα. Μιὰν ἀγάπη πιο μεγάλη ἀπὸ τὴν ἀδελφικὴ. Δὲν ξέρει πὼς θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς αὐτὴν τὴν ἀγάπη, ὅμως πόση μεγάλη χαρὰ νιώθει ὅταν εἶναι κοντὰ της ἢ ὅταν τὴν βλέπει κάτω ἀπὸ τὴν σκιά τῶν εὐκαλύπτων, πού εἶναι πολὺ ψηλοὶ, νὰ κάθεται καὶ νὰ κυτᾷ μακριὰ τὸ πέλαιος. Νὰ σκέφτεται τὴ γοργόνα; Βέβαια ἀγαπᾷ τὸν ἀδελφὸ της πού ἔφυγε, ὅμως πρέπει ν' ἀγαπᾷ κι αὐτόνε. Περισσότερο. Πολὺ περισσότερο, μὲ μιὰν ἀγάπη πού νὰ μὴν εἶναι ἀδελφικὴ, μὲ μιὰν ἀγάπη πού νὰ μὴν εἶναι συζυγικὴ. Θὰ μπορούσε ν' ἀφήσῃ τὰ μαλλιά της νὰ καλύψουν τὸ στήθος του, νὰ τὸν χαϊδέψῃ μὲ τὰ μικρὰ, λεπτὰ χεράκια της καὶ τὸ βράδυ νὰ κοιμηθοῦν ἀγκαλιὰ ἓνα ὕπνο ἀδελφικό. Τὸ πρῶτ' ἰσθμὸς θὰ φώναζε: «Ἀνθοῦλα, Ἀνθοῦλα!» καὶ κείνη θᾶγερνε τὸ κεφάλι της στὸ ἀνασηκωμένο μαξιλάρι καὶ θὰ χαμογελοῦσε. Νὰ σκέφτεται λοιπὸν τὴ γοργόνα ὅταν κυτᾷ πρὸς τίς χαμένες, μακρινές, ἄγνωστες πολιτεῖες; Ἄν κάποτε ἢ Ἀνθοῦλα βρῆ τὸ ἀθάνατο νερὸ, σὲ ποιὸ θὰ τὸ πάῃ; Στὸν ἀδελφὸ της; Σὲ κείνον; «Ἀνθοῦλα», θὰ φωνάξῃ κάποτε, ὅταν τὴν δῆ νὰ μεγαλῶνῃ γιά νὰ μπορῆ νὰ καταλάβῃ τὴν ἱστορία, «Ἀνθοῦλα, πρόσεξε νὰ μὴ χύσῃς τὸ ἀθάνατο νερὸ». Θὰ πάῃ μιὰ μέρα μὲνα μεγάλο στρατὸ νὰ κυριεύσῃ ὅλο τὸν κόσμο. «Ἀνθοῦλα, πρόσεξε τὸ ἀθάνατο νερὸ».

Τὸ φθινόπωρο ἔχει μερικὲς νύχτες πολὺ θλιβερές. Σαλεύουν νεκρικὰ τὰ φύλλα, καὶ ὁ ἀέρας φέρνει μηνύματα ἀπὸ πολὺ, πάρα πολὺ μακρινές χώρες. Εἶναι μερικὲς χώρες — εἶναι μακρινές — πού στέλνουν μηνύματα. Μιὰ λύπη παραμυθένια θὰ καλύπτῃ τίς πολιτεῖες ἐκείνες — ἴσως ἓνας ὠ-

ραϊός θάνατος—ποιός θάνατος ; μιάς λευκής ψυχής, τῆς ψυχούλας των. Ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ ξέρει νὰ παίξει φουσαρμόνικα καὶ τὰ βράδουα, πρὶν ἀκόμα οἱ ξένοι ναυτικοὶ ἀρχίσουν τὶς σαγηνευτικέσ, ἀτέλειωτεσ ἱστορίεσ τουσ, τραγουδᾷ μὲ τὴ φουσαρμόνικα τὴ θλιμμένη ἱστορία τῶν μακρινῶν ἤχων.

Ὁ γέροσ ψαρᾶσ πού φάνηκε στὰ μέρη αὐτὰ σὰν προφήτησ ἀρχαίων χρόνων, μὲ ἄσπρη γενεάδα καὶ ράχη καμπουριασμένη, δὲν κάνει ἐντύπωσὴ αὐτέσ τὶσ νύχτεσ πού οἱ ἀνθρώποὶ περιμένουν τὸ θεὸ ν' ἀνοίξη τουσ κρουνοὺσ τῆσ καλοσύνησ του καὶ νὰ προετοιμάσῃ τὴ γῆ γιὰ τὴν εὐτυχία. Περπατεῖ, ὅπωσ πάντα, μὲ μικρὰ βήματα, προσηλωμένα στὴ γῆ καὶ συνεχίζει μόνοσ τὶσ παλιέσ προφητείεσ. Ἄμα τὸν δὴ ὁ γιὸσ τοῦ ψαρᾶ, τὶσ νύχτεσ φυσάει πάνω στοὺσ πιὸ θλιμμένουσ ἤχοουσ τῆσ φουσαρμόνικασ του καὶ εἶναι σὰ νὰ παρακαλῇ τὴν Ἀνθοῦλα νὰ ζεστάνῃ τὴ δυστυχία του μὲ τὸ χᾶδι τοῦ ματιοῦ τῆσ. Ὅταν ἦταν μικρότεροσ, τὴν πρώτη φορὰ πού τὸν εἶδε ντυμένο στὰ κουρέλια του καὶ τὴ γενεάδα νὰ τραβᾷ τὴ μούρη του πρὸσ τὸ χῶμα, ἔκλαψε τὴ νύχτα πικρὰ κρύβοντασ τὸ πρόσωπο κάτω ἀπὸ στρῶμα του. «Ἦταν ἀνάγκη νὰ ὑπάρχει τὴσ δυστυχία, Θεέ ;» Σκεφτότανε μὲ τὸ ἀπλοϊκὸ του τὸ κεφάλι καὶ παρακαλοῦσε τὸ Θεὸ αὐτόσ ὁ ἀσήμαντοσ γιὸσ τοῦ ψαρᾶ γιὰ τὴν εὐτυχία τοῦ κόσμου κι ἔλεγε :—«Ἐσὺ, Κύριε, πού ἔστειλεσ τὸ γιό σου νὰ σώσῃ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐᾶ πού ἦταν ἀμαρτωλοί, πού ἀγαποῦσεσ καὶ προστάτεουσ τὰ Ἱεροσόλυμα ὅπου κατοικοῦσαν Ἀρχιερεῖσ καὶ Φαρισαῖοι, πού συγχώρεσεσ τὸν Ἄσωτον υἱὸ καὶ τὴν πόρνη, ἐσὺ Κύριε, Κύριε, Ὑψιστε καὶ Παντοδύναμε, καταδέξου τὴ μικρὴ γωνιά τῆσ γῆσ σου καὶ κάνε τὸ ἀκρογιάλι αὐτό μὲ τουσ ψηλοὺσ βράχοουσ ἤρεμο καὶ εὐτυχισμένο. Ἀμήν.» Κι ἔβαζε τὸ σταυρὸ του ἀπαράλλαχτα ὅπωσ ὁ ἱερέασ ὅταν παρακαλεῖ καὶ δέεται μπροστά στὴν ἅγια πόρτα. Στοὺσ ἐσπερινοὺσ ἔπαιρνε τὴν ψυχὴ του καὶ γονάτιζε μέσα στὰ νεανικά του στήθια καὶ προσευχότανε ἀθέατη γιὰ τὰ γλυκὰ μάτια τῆσ Ἀνθοῦλασ. «Τὶ θὰ ἦταν τὸ ἀκρογιάλι σου, Θεέ μου, χωρὶσ τὰ μάτια τῆσ ;» Καὶ γιατί ὑπῆρχεν ὁ ἴδιοσ ἀν δέν ἦταν, βέβαια, νὰ κυτᾷ τὸν κόσμου του μέσ' ἀπὸ τὰ μάτια τῆσ ;

Κατὶ τέτοιεσ λύπεσ ἐρχόντανε τὸ φθινόπωρο. Καὶ στίσ μακρινέσ πολίτειεσ νὰ δοῦμε ἀκόμη τί μικρέσ, λεπτέσ λύπεσ ὑπάρχουν. Νὰ ὑπάρχη καὶ στὰ πέρατα τῆσ γῆσ μιὰ Ἀνθοῦλα ; Κι ἕνασ γιὸσ τοῦ ψαρᾶ ; Καὶ φυσοῦσε πάνω στοὺσ πιὸ θλιμένουσ ἤχοουσ τῆσ φουσαρμόνικασ ἔξω ἀπὸ τὸ κέντρο, ὅπου μαζεμένοι ξένοι ναυτικοὶ καὶ ντόπιοὶ μιλοῦσαν γιὰ τὸν κόσμο τὸν παράξενο, τὸν μεγάλο, τὸν πρόστυχο—τὸν κόσμο τὸν ἀγαπημένο . . .

Τώρα τὸν χειμῶνα μένει στὸ σπίτι τὰ βράδουα καὶ βλέπει πάνω σ'ένα μεγάλο χάρτη, πού τὸν ἀγόρασε μὲ δικά του λεφτά, τὰ ὀνόματα πού εἶναι γραμμένα μὲ μεγάλα, κεφαλαῖα γράμματα. Ὅταν βαρεθῇ, διαβάζει. Ὅταν ὅμως ἦταν μικρότεροσ καὶ ζοῦσεν ἢ γιαγιά, προτιμοῦσε νὰ ἀκοῦη παραμύθια. Πολλέσ φορέσ καθισμένοι πλάι πλάι μὲ τὴν Ἀνθοῦλαν ἀκούσαν τὸ παραμῦθι τῆσ ὁμορφῆσ βασιλοπούλασ καὶ τοῦ δράκου. «Ἐγὼ θὰ μπορούσα νὰ σκοτώσω ἕνα δράκο,» τῆσ εἶπε κάποτε, «ἕνα μεγάλο δράκο» καὶ κείνη σήκωσε ψηλὰ τὸ χερᾶκι τῆσ καὶ χაῖδεψε τὸν ἀέρα λίγο πιὸ μπροστά ἀπὸ τὸ πρόσωπο του. «Γιὰ νὰ σηκώσῃσ στὰ χέρια

σου μιὰ βασιλοπούλα; Ἀλήθεια, πῶς θὰ εἶναι μιὰ μικρὴ βασιλοπούλα;» «Ὅπως ἔσένα, ὅπως ἔσένα». Θυμᾶται πού τῆς φώναξε κι ἔτρεξε. «Ὅπως ἔσένα, ὅπως ἔσένα». Μὰ ὅλοι οἱ σπουδαῖοι, μεγάλοι ἄνθρωποι, αὐτοὶ οἱ ξακουστοὶ τοῦ καφενείου πού τοὺς σέβονται ὅλοι ἓνα γύρο στὸ ἀκρογιάλι, μιᾶνε πολὺ περιφρονητικὰ γιὰ τὰ παρχμύθια καὶ τὶς φαντασίες. «Παρχμύθια, λένε, φαντασίες.» λένε, ὅταν θέλουν νὰ μιλήσουν περιφρονητικὰ γιὰ κάτι. Καὶ αὐτὸς πού θέλει νὰ γίνη, κάτι, ἓνας ξακουστός! Πρέπει νὰ παρατήσῃ τὶς φαντασίες. Πρέπει νὰ μάθῃ νὰ σκέφτεται καλύτερα.

Ὅμως αὐτὲς οἱ νύχτες τοῦ χειμῶνα εἶναι πάρα πολὺ μεγάλες γιὰ νὰ περάσουν χωρὶς παραμύθια ἢ ὄνειρα καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιτρέπη στὸν ἑαυτὸ του κάτι μικρὲς φαντασίες. Σχεδιάζει ἓνα μεγάλο στόλο. Πρέπει νὰ διευθύνῃ κάποτε ἓνα μεγάλο στόλο. Δὲ θὰ κυριεύσῃ, λοιπόν, τὸν κόσμον. Ὅτ᾽ ξεκινήσῃ μιὰ θεοσκότεινη, χειμωνιάτικη νύχτα ἀπὸ τὸ νησί. Τὸ πρῶτο καράβι πού θὰ βγῆ ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι βέβαια εἶναι τὸ καράβι του—τὸ καράβι τοῦ ἀρχηγοῦ. Πίσω ἀμέτρητα καράβια. Καμιὰ φορὰ ὡς τώρα ἡ θάλασσα δὲν ἔνωσε στὶς πλάτες τῆς τόσα πολλὰ καράβια μαζύ. Καὶ θὰ τὰ διατάξῃ:—«Καπετάνιο, Καπετάνιο, Καπετάνιο!!!» θὰ φωνάζουνε ὅλα αὐτὰ τὰ καράβια καὶ θὰ περιμένουνε διαταγές. Ἐν ἔρθῃ μιὰ φουρτούνα; Ἐν ἔρθῃ μιὰ φουρτούνα τί ἔχει νὰ φοβηθῆ ἓνας καλὸς καπετάνιος; Ὁ καλύτερος καπετάνιος πού ἐγνώρισε ὁ κόσμος; Ὅτ᾽ μπορέσῃ νὰ ξεγελάσῃ τὸν ἄερα, τὴν φουρτούνα, τὸ πέλαος. Ὅτ᾽ κυριεύσῃ τὸν κόσμον. Μὰ ποῖο κόσμον; Τὸν κόσμον, βέβαια.

Καὶ τὰ βράδυα σκέφτεται πόσα καράβια πρέπει νὰ ἔχῃ ὅταν θὰ ξεκινήσῃ.... Ἴσως νὰ χρειαστῆ νὰ μεγαλώσῃ τὸ λιμάνι....

Ἡ Ἄνθοῦλα ἔγινε τὸ ὁμορφώτερο κορίτσι τοῦ νησιοῦ. Αὐτὸ τὸ λέει ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ μόνος τώρα πού εἶναι καλοκαίρι καὶ ἡ θάλασσα εἶναι ὅπως τὸ πρόσωπο τῆς μάνας του. Εἶναι κάτι πλεξοῦλες στὰ μαλιά της καὶ τὸ κορμί της ἄρχισε νὰ σχηματίζῃ καμπύλες. Ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ δὲ μποροῦσε νὰ ξέρῃ τίποτε ἀπὸ καμπύλες, ὅμως τώρα τὸ καλοκαίρι πού τὰ μαλιά του παίζουν ὀλόξανθα στὸ μαῖστράλι καὶ θέλει νὰ τρέξῃ ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη ὡς πέρα στὴν ἄλλη τὸ ἀκρογιάλι, ὅταν τύχῃ καὶ συναντήσῃ τὴν Ἄνθοῦλα, τὸ βλέμμα του τρέχει ἀνήσυχο καὶ ἀνυπόμονο νὰ περιοριστῆ στὶς μικρὲς προεξοχές, νὰ λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὴ μέση. Μπορεῖ ν' ἀναπαυθῆ ἓνας πῶθος—συλλογίζεται—φτάνει νὰ ξαποστάσῃ λίγο στὸν ἴσκιό της.... καὶ μπερδεύεται. «Ἄνθοῦλα, τὰ μάτια σου! Ἄχ! τὰ μάτια σου! Δὲν ὑπάρχει κανένα μυστήριον πίσω ἀπὸ τὰ μάτια σου. Μόνον νὰ σὲ θωπεύσῃ ἡ στοργὴ τους καὶ ἡ αἰωνιότης γαλήνια, πειθήνια καὶ χαδιάρα, εἶναι ἔτοιμη νὰ σὲ ἀποδώσῃ στὴν προέχταση τοῦ ρεμβασμοῦ, τοῦ χρόνου». Λὲς νὰ καταλαβαίνῃ τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἡ Ἄνθοῦλα; Προτιμᾷ νὰ τὴν κυτᾷ λίγο ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀκόμη λίγο σὰν ξένη. «Ἄνθοῦλα, πάλι συλλογίζεται, εἶσαι μιὰ βασιλοπούλα» καὶ θέλει νὰ πῆ ἓνα παραμῦθι στὸν ἑαυτὸ του.

Ἀκόμη πηγαίνει καὶ σχολεῖο ἢ Ἄνθοῦλα. Τώρα μπορεῖ νὰ διαβάσῃ σένα μεγάλο βιβλίο—μὲ πολλὰ φύλλα. Προχτὲς κρατοῦσε ἓνα βιβλίο μὲ πολλὰς εἰκόνες καὶ διάβαζε ξαπλωμένη σὲ μιὰ καρέκλα ἀναπαυτικὰ.

Ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ νομίζει ὅτι τὴν ἄκουσε νὰ στενάζη τῆ στιγμῇ ποῦ σάν βαρυστημένη ἄφησε τὸ βιβλίον στὴν καρέκλα καὶ κυτοῦσε ἕνα βαπόρι ποῦ ἔφευγε... Καὶ ἄρχισε νὰ τὸ κυτᾷ κι αὐτὸς τὸ βαπόρι ποῦ ἔφευγε. Στὴν ἀρχὴ περπατοῦσε πολὺ ἀργά. Ὑστερα, φαίνεται ἦταν ἡ ἀπλῶσιὰ τῆς θάλασσας καὶ τοῦ κέντρισε τὴ χαρὰ νὰ βιάζεται. Ἄρχισε νὰ μικραίνει. Στὸ τέλος, ἔγυρε μιὰ καμπύλη καὶ πῆγε πρὸς τὴν αἰωνιότητα. (Μιὰ καμπύλη λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὴ μέση. Πίσω ἀπὸ τὰ μάτια τῆς Ἀνθοῦλας βασιλεύει ἡ αἰωνιότης). Καὶ τελευταῖα, τελευταῖα—ἡ Ἀνθοῦλα ξανάρχισε νὰ διαβάζη—ρώτηξε ἀπότομα τὸν ἑαυτό του: «Θέλεις νὰ φύγης; Πίσω ἀπὸ τὴν καμπύλη τῆς θάλασσας; Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα τὰ βαπόρια τραβοῦν κατὰ τὴν αἰωνιότητα».

Θέλει νὰ προτείνῃ ἕνα μικρὸ περίπατο στὴν Ἀνθοῦλα μὲ τὴ βάρκα του. Ἡ βάρκα του εἶναι μιὰ ψαρόβαρκα καὶ οὔτε μπορεῖ νὰ πῆ ὅτι θὰ ἀγαποῦσε ἕνα κορίτσι νὰ κάμῃ ἕνα περίπατο μαζύ της. Ὅμως, ὅταν αὐτὸς κάθεται στὰ κουπιά, τρέχει ὅπως καμιά μέσα στὸ νησί. Ἐλπίζει ἀκόμη ὅτι θὰ εἶναι πολὺ ὠραῖα νὰ κάθεται ἀντικρῶ ἡ Ἀνθοῦλα καὶ νὰ φλυαρῇ μὲ τὸ κῦμα. Ἐκεῖνος θὰ τραβᾷ κουπιὰ, τὰ μαλλιά του θὰ εἶναι ὀλόξανθα καὶ ὁ ἀέρας θὰ βρῖσκει μιὰ μικρὴ χαρὰ νὰ τ' ἀνεμίζει—ἡ Ἀνθοῦλα θὰ εἶναι ἀντικρῶ καὶ θὰ φλυαρῇ μὲ τὸ κῦμα. Ἐκείνη ὅμως προτιμᾷ τὴν κομψὴ βαρκοῦλα τοῦ Rodolphe. Μπορεῖ νὰ στενάζη ἂν θέλῃ—ἔτσι ἀπαλά. Αὐτοῦ κάποτε τοῦ συμβαίνει.

Ἐχει μεγάλη ἀντοχή; Σκέφτεται ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ. Εἶναι ἕνας ἀπλοϊκὸς καὶ σκέφτεται πολὺ ἀπλοϊκά. Θᾶθελε ὅμως νὰ ξέρῃ ἂν ἡ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει μεγάλη ἀντοχή. Ὅταν ἡ χαρὰ γεμίζει τὴν ψυχὴ του καὶ εἶναι σὰ νὰ γιῶθῃ τὸ περὶ ὀλοτεντωμένο, ἀρχίζει νὰ τρέχῃ. Φοβᾶται κάτι τέτοιες στιγμὲς καὶ τρέχει. Θέλει νὰ βαδίσῃ κατὰ τὴ νύχτα. Θέλει νὰ πολεμήσῃ μὲ τὸν ἀέρα, θέλει νὰ πάῃ νὰ ξεψυχῆσῃ μέσα στὸ αὐλάκι ποῦ ἀφήνει ἕνα καράβι ὅταν τρέχῃ μὲ φουσκωμένα τὰ πανιά κατὰ τὶς μακρινὲς χώρες. Τότε τρέχει. Ὅταν ὁμως ἀρχίσῃ νὰ τὸν πειράζῃ ὁ πυρετὸς καὶ ἡ ψυχὴ συμμαζεύεται ἕνα κουβάρι μέσα στὸ στήθος; Τὸ μέτωπο του στάζει σταγόνες χοντρές. Ἐχει μεγάλη ἀντοχὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου;

—Ἐῖ! Ἐῖ! Δὲν ἔρχεσαι νὰ μᾶς βοηθήσης;

Βέβαια ξέρεῖ ποιὸς τὸν φωνάζει. Θὰ προτιμοῦσε ὅμως νὰ ἔξακολουθήσῃ.

Ἐχει μεγάλη ἀντοχὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου;

—Ἐῖ! Ἐῖ! Δὲν ἔρχεσαι νὰ μᾶς βοηθήσης;

Καὶ γύρισε πίσω, Βέβαια, χωρὶς νὰ μιλήσῃ.

—Ὁ Rodolphe εἶναι πολὺ ἀδέξιος. Δὲ θέλεις νὰ μᾶς βοηθήσης;

Καὶ σπρώχνανε τὴν κομψὴ βάρκα τοῦ Rodolphe. Ἐκεῖνος δὲν ἔπρεπε νὰ μιλήσῃ κι ἔσπρωξε μαζύ τους τὴ βάρκα μέσα στὴ θάλασσα χωρὶς νὰ μιλήσῃ.

«Πῶ! Πῶ! Πῶ! κάνει στὸ τέλος ἡ Ἀνθοῦλα, πόσο ποῦ μεγάλωσες! Πόσο ποῦ μεγάλωσες! Θὰ μποροῦσες σίγουρα τώρα νὰ σκοτώσης ἕνα δράκο» καὶ χαϊδεψε πάλι τὸν ἀέρα λίγο μπροστὰ ἀπὸ τὸ πρόσωπο του. Ὑστερα ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ τοὺς εἶδε, ἐκείνη καὶ τὸν Rodolphe, ν' ἀλαργεύουν—μιλοῦσαν διαρκῶς.

Ἀσφαλῶς δὲν ταίριαζε νὰ διηγοῦνται ἔτσι ἱστορίες μπροστά του. Τόσο λίγο μαντεύουν οἱ ἄνθρωποι; Ἡ Ἀνθοῦλα πάει πάντα μὲ τὸν Rodolphe.

Τώρα οἱ πελάτες τοῦ ναυτικοῦ κέντρου κάθονται ἔξω. Τοὺς ἀρέσει νὰ βλέπουν τὸν οὐρανό, φαίνεται. Τόση ξαστεριά! Ἐπειτα, ὅταν πέφτη ἀπὸ τὰ ὕψη ἓνα ἀστέρι εἶναι μιὰ καλὴ ἀφορμὴ, ἂν καὶ συνηθισμένη, γιὰ νὰ φιλοσοφήσῃ ἓνας ἀπὸ τὴν παρέα: «Ὅταν πεθάνουμε, τὰ μάτια μας πού εἶναι ἀχόρταγα, διαλέγουν τὸν οὐρανὸ καὶ ζοῦμε ὕστερα τῆ ζωῆ ἐνὸς ἀστεριοῦ πολὺ ψηλά καὶ πολὺ ὠραῖα. Ἡ, ὅταν πέφτη ἓνας διάττοντας, μιὰ ψυχοῦλα πάει νὰ πάρῃ τὴ θέσῃ του». Αὐτὰ τὰ σκέφτεται ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ, βέβαια. Ὅμως οἱ ἄλλοι πού ξέρουμε καλύτερα ἀπὸ τὸν κόσμον «τί εἴμαστε,» λένε, καὶ πίνουν ἢ ἀσχημοῦν μὲ ξεδιάντροπες χειρονομίες. Εἶπανε ὅμως καὶ ἄλλες ἱστορίες. Ἐνας ὄρεινὸς ἤθελε νὰ πῆ κι αὐτὸς κάτι ἀπὸ τὰ μέρη του καὶ διηγήθηκε μιὰν ἀληθινὴ ἱστορία.—Οἱ ἱστορίες τῶν ναυτικῶν εἶναι ψεύτικες, λέει. Τουλάχιστο ἔτσι φαίνονται σὲ μᾶς τοὺς ὄρεινοὺς καὶ ξερόβηξε.

Ἦταν τότες πού ἄρχισε νὰ βγάξῃ μουστάκια. Στὸ μεγάλο καφενὲ τοῦ χωριοῦ. Τραβήσανε τίς κάμες καὶ τρεῖς ἀδερφοὶ βάλανε τὸ χωριὸ μπροστά. Χύθηκε κόκκινο, ἀνθρώπινο αἷμα. Αὐτὸς δὲν ἦταν κανένας ἀδερφός· μόνο θεατής. Ἐπειτα τοὺς τραβήσανε στὸ δικαστήριον. Καὶ ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει ἡ ἱστορία πού δὲν ἔπρεπε νὰ διηγηθοῦν μπροστά στὸ γιὸ τοῦ ψαρᾶ. Ὅταν ὁ δικαστὴς μὲ τὸν κόκκινο μανδύα ἀνάγγειλε: «Θὰ σᾶς περάσουν τὸ σχοινὶ στὸ λαιμό καὶ τὸ κορμί σας θὰ κρέμεται μέχρι πού νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ σας» τὰ τρία θηρία πού βάλανε τὸ χωριὸ μπροστά μουγκάριζαν ὅπως τὰ βόδια πού διψοῦν. Τὴ νύχτα γυρίσανε πίσω στὸ χωριὸ ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ μάρτυρες ἀκόμη. Ὁ Φύτας ἦταν ἐκεῖνος πού τοὺς ἐπέρασε τὸ σχοινὶ στὸ λαιμό—ὅλοι τὸ ξέρανε. Εἶδε τὰ μαχαίρια νὰ γυαλίζουν καθαρὰ καὶ ὕστερα νὰ βγαίνουν ὀλοκόκινα μέσα στὰ χέρια πάντα τῶν ἀδερφῶν. Τὸ δηλῶσε καὶ στὸ δικαστήριον καὶ ὅταν τὸν ρωτήσανε, ἐκεῖνος ὁ δικηγόρος τους ἰδίως, κάπως ἀμφίβολα καὶ διαφορούμενα τὸ ξανάπε μὲ θυμό: «Ἦταν κόκκινα τὰ μαχαίρια». Βέβαια αὐτοὶ δὲν πρόκειται νὰ βγάλουν αἷμα· μόνο τὴ γλῶσσα τους ἔξω καὶ νὰ γυαλίσουν τὰ μάτια. Θὰ κλωτσᾶνε κρεμασμένοι στὸν ἀέρα, καὶ θὰ πᾶνε σ' αὐτὸ τὸ μαρτύριον βέβαια καὶ ἀμετάκλητα περιμένοντας τὴν ὥρα μέσα σὲ τέσσερις τοίχους. Ἄλλοι τρελαίνονται καὶ ἄλλοι πᾶνε ὀλόρθοι ὅπως ἀναμετροῦνται τὰ παλλικάρια μὲ τὸν θάνατον. Δυὸ πόδια πού μεταφέρουν ἓνα τρελλὸ κεφάλι ἢ ἓνα ἀνδρεῖο κρανίον! Τὸν Φύταν ὅμως τὸν βρῆκανε νεκρὸ τὴν ἄλλη ἡμέρα μέσα σ' ἓνα πηγάδι. Ἄφησε τὸ ζῶον του μέσα στὴ αὐλὴ καὶ τράβηξε κατὰ τὰ χωράφια χωρὶς νὰ κυτᾶξῃ μιὰ μικρὴ στιγμοῦλα τὴ γυναῖκα του καὶ τὰ παιδιὰ του. Ἦταν πολὺ βιαστικὸς. Πολὺ βιαστικὸς.

Αὕτη εἶναι ἡ ἱστορία πού διηγήθηκε ὁ ὄρεινός.

Πόσο βιαστικὸς πού ἦταν ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ! Ὁ κόσμος ὅλος ξαπλωμένος στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐτοιμαζόταν ἀπὸ χρόνια τώρα νὰ τὸν ὑποδεχθῇ. Νὰ μιὰ στιγμοῦλα νὰ πάρῃ τὴν Ἀνθοῦλα καὶ ξεκινᾶ.

Ὁ Rodolphe δὲ μπορεῖ νὰ τὰ βάλῃ μαζί του. Εἶχε αὐτὸς κοιμηθεῖ κάτω ἀπὸ τὸ ἴδιον ὄνειρον; Βέβαια, ὄχι! Τουλάχιστο δὲν τὸν εἶδε καμιὰ φορὰ νὰ περπατῇ στὸ πέτρινον ἀκρογιάλι, ἐκεῖ πού ἓνας πελώριος βράχος

ἀναδίδει δέος καὶ ἀνδρεία. Μιά στιγμοῦλα νὰ πάρη τὴν Ἄνθοῦλα καὶ ξεκινᾷ. Ὅμως πάνω στὸ μέτωπο τοῦ πετάχτηκαν σταγόνες ἴδρωτα. Κρύα νερά περνοῦν κάθε τόσο τὸ κορμί του. Πῶς τρέμει! Τρέμει μπροστὰ στὸ γέρο ναυτικὸ ποῦ μασουλάει τὴν πίππα του καὶ ταξιδεύει... Μπροστὰ στὸ γέρο ψαρᾶ ποῦ εἶναι τυλιγμένος στὰ κουρέλια του καὶ ἐξακολουθεῖ τὸ δρόμο του μὲ προσηλωμένα πρὸς τὴ γῆ μικρὰ βήματα. Οἱ προφητείες του συγχίζονται μέσα στὰ δόντια του—τὰ δικά του δόντια. Τὸ μεγάλο πεπρωμένο καλεῖ μπερδεμένα τοὺς πιστοὺς, τοὺς διαλεχτοὺς. Καὶ πίσω ἀπὸ τὴν καμπύλη ποῦ ὀρθώνεται μπροστὰ του, τὰ βαπόρια ἕνα, ἕνα χάνονται πρὸς τὴν ἄβυσσο. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἕνα βαπόρι ποῦ θέλει νὰ χαθεῖ ταξιδεύοντας πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Καὶ ἡ λέξη παίρνει ἕνα νόημα ποῦ προεχτείνεται... Ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ εἶναι πολὺ βιαστικός. Πῶς φωνάζει ἄραγε τίς νύχτες ὁ Φύτας—τὸ αἷμα τῶν σκοτωμένων;

Ἔτσι, ἕνα δειλὸ φύλλο, ἔτρεμε ὄλο τὸ καλοκαίρι—ὄλο τὸ μακρὸ τὸ καλοκαίρι στὸ φύσημα τοῦ μπάτη. Ἡ Ἄνθοῦλα ἀργοῦσε λίγο. Ὁ Rodolphe τὴν καθυστεροῦσε μὲ τὴ συντροφιά του. Νὰ καρτερῆ κανεὶς γιὰ καιρὸ γίνεται δυστυχισμένος μόλις τὸν ἀφήσῃ ἢ ἀγωνία. Δὲ μπορεῖ ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀναμετρᾷ τὴ μοῖρα μὲ ἀγκομαχητό. Ἔτσι μιὰ μέρα ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ ἔμεινε μόνος καὶ δυστυχισμένος. Τὰ μαλιά του, βέβαια, κυματίζουν στὸν ἀέρα ὅπως καὶ ὅταν ἐνῶθε φανταστικὰ πλάι του τὴν Ἄνθοῦλα. Κυμάτιζαν καμιά φορὰ κατὰ ἕνα τρόπο ποῦ ντρεπότανε γιὰ τὴ δυστυχία του καὶ τότε θυμότανε τὴ γοργόνα: «Ζῆ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κόσμον κυριεύει! Ζῆ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κόσμον κυριεύει!» πρέπει ν' ἀπαντήσῃ ὅταν θὰ τὸν ρωτήσῃ. Ἔτσι σκεφτότανε ὅταν ὁ χειμῶνας κτύπησε τὰ μαῦρα ἄλογα του καὶ τὸν πλάκωσε. Ἡ μαυρίλα τρύπωσε μαζὺ μὲ τὸ κρῦο μέσα στὴ ζωὴ του—στὴν παιδικὴ μοναξιά του. Κάποτε θέλει νὰ ξαναπαιξῇ τὴ φυσαμόρνικα. Ὅμως δὲν τολμᾷ. Ποῦ νὰ τρέχει πάλι τόσο μακρὰ, τόσο βαθιά! Καὶ προτιμᾷ νὰ σιωπᾷ. Σκέφτεται. Ἄν πάῃ μένα καράβι στὴ μέση τοῦ γιαιλιοῦ! Ἄν βυθιστῆ τὸ καράβι μιὰ νύχτα φουρτουνιασμένη! Σσοσβββσσο! Πῶς σφυράει... σσοσβββσσ... μουγκρίζουν οἱ τρικυσιμένες νύχτες. Καὶ τὰ μαλιά σου ἂν τύχη καὶ τὰ πάρη ὁ ἀέρας κυματίζουν ὅπως μιὰ σημαία—ἡ σημαία τοῦ μικροῦ ἑαυτοῦ μας. Ὅμως ἡ γοργόνα θὰ τὸν ρωτήσῃ: «Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἄλέξανδρος;» «Ζῆ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κόσμον κυριεύει, «Ζῆ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κόσμον κυριεύει...»

—Ἄχ! τί γλυκεῖα φωνή! Πρῶτη φορὰ ἄκουσα ἕνα ναυτικὸ νὰ ἔχη μιὰ τόση γλυκεῖα φωνή!—θὰ πῆ ἡ γοργόνα. Σκύψε νὰ σὲ δῶ, πρίγκηπα τῆς θάλασσας! Σκύψε νὰ μοῦ μιλήσῃς ἀπὸ κοντὰ, πρίγκηπόπουλο τοῦ γιαιλιοῦ... Ἄ! εἶσαι ὠραῖο παλλικάρι. Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἄλέξανδρος;

—Ζῆ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κόσμον κυριεύει.

—Ἐχω ἐτοιμάσει τὸ μεγάλο στόλο ποῦ θὰ κυριεύσῃ πάλι τὸν κόσμον. Θὰ σὲ κάνω ἕνα δοξασμένο βασιλιά, πρίγκηπα τοῦ γιαιλιοῦ.

Ὁ γιὸς τοῦ ψαρᾶ ἔτσι ἄκουε νὰ τὸν φωνάζῃ μέσα στὴν τρικυμία. Κάποτε βογγοῦσε βουβὰ καὶ κολασμένα τὸ ματωμένο πεπρωμένο. Πῶς νὰ φωνάζῃ ἄραγε τὴ νύχτα μέσα στὸ πηγάδι ὁ Φύτας ὅταν ἀντικρύξῃ γυαλιστερά τὰ μάτια ποῦ πάγωσαν μέσα στὸν τρόμο; Ἔτσι ἄκουε νὰ τὸν φωνάζῃ τὸ ματωμένο πεπρωμένο ὥσπου μιὰ νύχτα ἔλυσε τὴν ψαρὸβάρκα

καί βγήκε πρώτος ἀπὸ τὸ λιμάνι καβάλα πάνω στὴν τρικυμία. Ἡ ψυχὴ του ἦταν γεμάτη δέος—περπατοῦσε πάλι κοντὰ στὸ μεγάλο βράχο πατώντας τὴ σκιά τοῦ θρύλου. Τελευταῖα, ἡ Ἀνθοῦλα πρόβαλε τὸ κεφάλι της λυπημένο νὰ κυτᾷ τὴν μακρινὴ κομπόλη. Ἀπ' ἐκεῖ καὶ πέρα—τὸ ξέρει—τὰ πλοῖα τραβοῦν κατὰ τὴν αἰωνιότητα. Ἀλλὰ γιατί νὰ λυπᾶται; Ἀνασήκωσε τὴ σημαία τοῦ μικροῦ ἑαυτοῦ του καὶ τὴν ἀποχαιρέτησε. Τὰ μαλιά του κυμάτιζαν μέσα στὴν τρικυμία.

— Ἀνθοῦλα, ἂν βρῆς τὸ ἀθάνατο νερό, νὰ τὸ χύσης. Δὲν πρέπει κἀνένας νὰ κυριεύσῃ τὸν κόσμον . . . .

Ν. Σ. ΒΡΑΧΙΜΗΣ

ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ

Μεσ' τὰ γκρεμνά, μεσ' τὰ λαγκάδια
τὰ ὄνειρα σέπονται χλωμά.
Τὰ καταπράσινα λιβάδια
τοῦ Χάρου ἐπῆραν τὴ θωριά.

Ἀπ' τὰ παλῆὰ ξεριζωμένοι
τὰ χώματα ποὺ λαχταροῦν
κοπαδιαστὰ οἱ κατατρεγμένοι
μιὰ νέα καλύβα ἀποζητοῦν.

Τὰ ὄρνια χτυποῦνε τοῦ Θανάτου
βραχνὰ τ' ἀτσάλινα φτερά—
κι' ἀπλώνονται στὴ γῆ ἀποκάτου
καμπάνων κλάματα γοερά.

Καὶ τὰ βαριά καράβια πᾶνε
δίχως τιμόνι καὶ κουπιὰ
κι' ὄλο καῦμοὺς πικρὰ τραβᾶνε
γιὰ τὰ ταξίδια τὰ στερνά.

Κι' ἐμεῖς μὲ μάτια μαραμένα
ἀκαρτεροῦμε θλιβεροί.
Πότε στὰ οὐράνια τ' ἀγριεμένα
τὸ χελιδόνι θὰ φανεῖ;

Κι' ὄλο μᾶς δέρνει ἡ προσδοκία
γιὰ μιᾶς Ἰθάκης τὸν καπνὸ . . .
ᾧ ὅς μᾶς τυλλίξει μιὰ γοητεία
γι' ἀνοιξὴ νέα, γιὰ νέο σκοπὸ!

ΞΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ

Ο ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Πλάϊ στη μελέτη και την ανάλυση του έργου του Νίκου Νικολαΐδη, θα έπρεπε να μελετηθῆ και ἡ στάση του ἀπέναντι στὴ ζωὴ καὶ στὴν τέχνη. Ὁ Νικολαΐδης εἶναι ἕνας ἰδιόρρυθμος τεχνίτης, αὐτοδίδαχτος, ποὺ δὲν δέχτηκε τίς ἐπιδράσεις τοῦ σχολειοῦ, μὰ μέστωσε μελετώντας κατ' εὐθείαν τὴ ζωὴ, μόρφωσε γνώμη, γιὰ ὅλα, βασιζόμενος πρὸ παντὸς στὴν ἴδια του πείρα. Ἡ στάση του ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, οἱ σχέσεις του μὲ τοὺς συνανθρώπους του, οἱ ἀπόψεις του γιὰ τὴν τέχνη, εἶναι τόσο πρωτότυπες, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελέσουν ἕνα εἰδικὸ κύκλο μελετῶν, ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ τὸν γνωρίσανε καλά, νὰ μαζευτοῦν δὲ ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερες πληροφορίες βιογραφικὲς, νὰ περισυλλεγοῦν τὰ διάφορα ἀνέκδοτα του, κι αὐτό, γιὰτὶ θὰ ἐπιτρέψουν, στίς κατοπινὲς γενεές, νὰ γνωρίσουνε καλλίτερα, ὄχι μονάχα τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸν σπάνιο χαραχτῆρα μὰ νὰ κατανοήσουνε καλλίτερα καὶ τὸ ἔργο του.

Στὸ μικρὸ μου αὐτὸ σημεῖωμα κάνω τὴν ἀρχὴ μὲ τὴν ἐλπίδα, πὼς θὰ μὲ μιμηθοῦν καὶ θὰ συνεχίσουν ἄλλοι καλλίτερα πληροφορημένοι καὶ μὲ στοιχεῖα πιὸ ἐνδιαφέροντα.

Ἡ δευτέρα πατρίδα τοῦ Ν. Ν. εἶναι ἡ Αἴγυπτος. Κι ἀπ' τὴν Αἴγυπτο ὅλη λατρεύει τὸ Κάιρο, ὅπου εἶναι ἐγκατεστημένος μόνιμα, ἀπὸ καμιά εικοσαριὰ χρόνια. Ἔκαμε ἐντῶμεταξὺ διάφορα ταξίδια: πῆγε στὴν Ἑλλάδα, στὴν Κύπρο, στὴν Ἰταλία, στὴ Γαλλία, στὴν Ἀγγλία, στὴ Γερμανία. Μὰ πάντα τὸν κρατοῦσε ἡ νοσταλγία τοῦ Κάιρου, καὶ σὰν ποὐλὶ ἀποδημητικὸ, γύριζε ὕστερα ἀπὸ κάθε ταξίδι, μὲ μεγαλύτερη ἀγάπη στὴ φωλιὰ του.

Στὸ Κάιρο μένει στὸ τέταρτο πάτωμα ἑνὸς σπιτιοῦ τῆς ὁδοῦ Κασρ-έλ-Ἐϊνη ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Ἐκεῖ εἶναι τὸ σπίτι του καὶ τὸ ἀτελιέ του. Ἀπ' τὴ βεράντα του ἔχει τὸ γραφικὸ πανόραμα τῆς ἀπέραντης πόλης, μὲ τίς ἄνισες στέγες, τοὺς πολλοὺς μιναρέδες καὶ σὰν φόντο τὴν ἄγωνα ὀροσειρὰ τῆς Μοκάτταμ. Κατάφασά του ὑψώνονται οἱ ἐπιβλητικοὶ ψηλόλιγνοι μιναρέδες καὶ ὁ τροῦλλος τῆς Ἀκρόπολης. Τὸ ραμαζάνι, ὅλα τὰ τζαμιά κι οἱ μιναρέδες φωτίζονται, κι ὡς φεγγοβολοῦν τ' ἀπειράριθμα μικρὰ φωτάκια, λὲς κι εἶναι πεσμένα ἄστρα ἀπ' τὸν καθάριο οὐρανό.

Τὸ ἀτελιέ του εἶναι Μουσεῖο καὶ Βιβλιοθήκη. Δὲν βλέπει κανεὶς στοὺς τοίχους παρὰ ἔργα του. Κι ὄχι μονάχα στοὺς τοίχους, μὰ καὶ στοιβαγμένα στίς γωνιές. Στὰ ράφια καὶ στὰ τραπέζια βιβλία. Θᾶχει καμμιὰ τετρακοσαριὰ ἔργα ζωγραφικῆς. Μπογιές, παστέλ, κραγιόνι. Θαυμάσια σκίτσα διαφόρων τύπων ἰθαγενῶν, βεδουίνων, μπερπερίνων. Ἡ ἔρημος σ' ὄλες τῆς τίς ἀπόψεις καὶ ἀποχρώσεις. Ἐπιβλητικὰ τοπεῖα ἀπ' τὸ Σινᾶ. Γυμνά κ. ἄ. Κι ὅλα αὐτὰ μένουν κλεισμένα στὸ ἀτελιέ του

καί τὰ θαυμάζουνε οἱ λιγοστοὶ φίλοι του. Ἐχει νὰ ἐκθέσει ἀπὸ τὸν Μάρτη τοῦ 1929. Συχνὰ φίλοι του καὶ θαυμαστές του τὸν πιέζουν νὰ ἐκθέσει. Ἄρνιέται πάντα. Δὲν θέλει νὰ ἐπιβαρύνει τὴν παροικία.

—Δὲν θέλω νὰ εἶμαι ὑποχρεωμένος σὲ κανένα, μοῦ ἔλεγε κάποτε*. Οἱ περισσότεροὶ ἀγοράζουν γιὰ τὸ χατήρι μου, καὶ μοῦ τὸ δίνουνε νὰ τὸ καταλάβω ἔμμεσα, καὶ καμιά φορά ἄμεσα. Ἡ ἀγορὰ ἐνὸς ἔργου ζωγραφικῆς, ὅπως γίνεται, καταντᾷ βαρεῖα ἀγγαρεία γιὰ τὸν ἀγοραστή, ἂν ὄχι πράξη φιλανθρωπικῆ. Κι ἐγὼ δὲν δέχομαι καμιά βοήθεια ἀπὸ κανένα καὶ μὲ κανένα τρόπο. Ζωγραφίζω γιατί μ' ἀρέσει. Μοῦ εἶναι μιὰ ἀτομικὴ ἀπόλαυση. Δὲν τὴν ἐμπορεύομαι. Γιὰ νὰ ζήσω, κάνω ἐμπορικῆς φύσης ἐργασίες* ἔγχρωμες μεγενθῦσεις φωτογραφιῶν κτλ. Αὐτὰ πού κερδίζω μοῦ εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ ζήσω. Ἐχῶ ὑποβιάσει τὰ ἐξοδὰ μου στὸ ἐλάχιστο, κι ἔτσι δὲν ἔχω σχεδὸν ἀνάγκες. Αὐτὸ μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ζῶ ἀνεξάρτητος, δίχως νὰ ὑποχρεώνομαι σὲ κανένα καὶ δίχως νάμαι ἀναγκασμένος νὰ κάνω παραχωρήσεις στὴν τέχνη μου.

Ἢταν εἴτανε βαρῦ ἀρρωστος, στὸ Νοσοκομεῖο, μερικοὶ φίλοι τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ θελήσανε ν' ἀγοράσουνε ἕνα—δυσὸ ἔργα του γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουνε στὴν κρίσιμο περίοδο πού περνοῦσε.

Ἢταν μὲ χίλιες δυσὸ προφυλάξεις, ὁ πιὸ ἐπιστήθιος φίλος του, ὁ Σ. Γ. τοῦ τὸ εἶπε ὁ Νικολαῖδης, ἔγινε ἔξω φρενῶν.

—Δὲν πουλῶ τὰ ἔργα μου. Πρὸ παντὸς τώρα πού ἔχω ἀνάγκη. Κι ἂν τὸ κάμης αὐτό, νὰ ξέρης ὅτι ποτὲ δὲν θὰ σοῦ πῶ καλημέρα... (κι ὕστερα ἀπὸ μιὰ μικρὴ σιωπῆ). Καὶ πρέπει νὰ ξέρεις πὼς τίς μέρες πού ἐρχόμουνα νὰ φάω κοντὰ σου, εἴτανε γιατί εἶχα νὰ φάω καὶ σπιτί μου. Ἢταν δὲν εἶχα, δὲν πήγαινα πουθενά.

Ἢ πούληση δὲν ἔγινε βέβαια.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὰ βιβλία του. Οὐδέποτε κατῶρθωσε νὰ πιάσει τὰ ἐξοδὰ του. Κ' ἐπειδὴ τὰ ἐκδίδει μόνος του καὶ δὲν ἀπασχολεῖται κανένας ἐκδοτικὸς οἶκος νὰ τὰ διαθέσει, σχεδὸν δὲν κυκλοφοροῦνε παρὰ μεταξύ τῶν φίλων του καὶ γνωστῶν του. Γιὰ τοὺς ἄλλους εἶναι δυσεύρετα. Ἐξ ἄλλου πιστεύει πὼς τὸ βιβλίον δὲν πρέπει νὰ πουλιέται* πρέπει νὰ μοιράζεται δωρεάν, σ' ὅσους αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ τὸ διαβάσουν. Ὁ Ν. Ν. μὲ τὴ στάση του αὐτῆ, ἔχει ἐξευτελήσει τὴν ἀξία τοῦ χρήματος—γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ ὁποῖου τόσο ἄλλοι τί παραχωρήσεις δὲν κάνουνε!—καὶ ἔτσι, μὴ δίνοντας μιὰ σχετικὴ καὶ ὕλική ἀξία στὰ πνευματικὰ καὶ γενικὰ στὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα, τὰ ἐξυψώνει, τοὺς δίνει μιὰν ἀξία πού ξεφεύγει τὸ συνηθισμένο τρόπο τοῦ «ἐκτιμᾶν».

Ἢ Νικολαῖδης ἔχει μιὰ ἔμφυτη περηφάνεια, τόσο εὐγενικὰ: Ἄντικρύζει τὰ πράγματα μὲ τόση ἀξιοπρέπεια πού δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐπιβάλλει τὸ θαυμασμό. Ὅσο ἀπλὸς καὶ καταδεχτικὸς εἶναι μὲ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς ἀσήμαντους, τόσο φέρεται ἀγέρωχα στοὺς μεγάλους καὶ στοὺς πλουτοκρατικοὺς κύκλους. (Γιατί ὁ Ν. Ν. ἔχει σχέσεις σ' ὅλα τὰ κοινωνικὰ ἐπίπεδα. Ἐχει ἐπίσης πολλοὺς καλοὺς φίλους καὶ θαυ-

* Δὲν θυμοῦμαι βέβαια κατὰ λέξη τὸ πὼς μοῦ τὸ εἶπε ὁ Ν. Ν. Βάζω ἐδῶ ὅπως τὰ θυμοῦμαι, ἀποδίδοντας τὴν ἔννοια μονάχα.

μαστές μεταξύ τῶν Αἰγυπτίων). Κάποτε ἕνας ἀθηντικὸς ἑκατομυριοῦχος τῆς πόλης μας τοῦκανε τραπέζι, γιὰ νὰ ξεπληρώσει κάποια του ὑποχρέωση γιὰ τὴν ὁποία ὁ Ν. Ν. δὲν καταδέχτηκε νὰ πληρωθεῖ. Ὅπως εἶτανε ἐπόμενο, τὸ δειπνο εἶτανε πραγματικὰ ἑκατομυριοῦχου, ἀφάνταστα πλούσιο. Ὁ Ν. Ν. μ' ὄλες τίς παρακλήσεις τῆς οικοδέσποινας δὲν ἄγγισε παρὰ λίγες ἐλιές καὶ λίγη σαλάτα. Τίποτε ἄλλο. Ἐφαγε ὀλιγώτερα παρὰ ἂν ἔτρωγε σπίτι του.

Τὸ ἴδιο φέρεται καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῶν Γραμμάτων ποὺ ἔχουν κάποιον κύρος—ἔστω κι ἂν εἶναι φίλοι του—καὶ μὲ τοὺς δημοσιογράφους. Ὅσο ἐγκάρδια φέρεται μὲ τοὺς ἄγνωστους καὶ νέους λογοτέχνες, τόσο εἶναι ἐπιφυλαχτικὸς μὲ τίς ἀναγνωρισμένες φήμες. Κι ὄχι μονάχα δὲν τοὺς κολακεύει—ὅπως κάνουνε οἱ περισσότεροι, γιὰ νὰ ἀποσπάσουνε κριτικὲς εὐνοϊκὲς καὶ νὰ κάνουνε διαφήμιση γύρω στὸ ἔργο τους—μὰ μπορῶ νὰ πῶ πῶς κάνει τὸ πᾶν, γιὰ ν' ἀποθαρρύνει τὸν καθένα ἀπὸ τοῦ ν' ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ ἔργο του. Δὲν ἀπαντᾷ στὰ γράμματα ποὺ λαβαίνει, ὄχι μονάχα γνωστῶν του ἢ θαυμαστῶν, μὰ κι αὐτῶν ἀκόμα ποὺ τοῦ ζητοῦν νὰ μεταφράσουν διηγήματά του ἢ βιβλία του, ὅπως τοῦ ζητήσανε γιὰ νὰ μεταφραστοῦν στὴν Ἀγγλική, στὴν Ἰταλική καὶ στὴν Τουρκική. Ἀρνεῖται κάθε πληροφορία γιὰ τὸ ἄτομό του καὶ τὸ ἔργο του, κάθε συνεργασία στὰ περιοδικὰ καὶ στίς ἐφημερίδες. Κάνει τὸ πᾶν γιὰ νὰ περάσει ἀπαρατήρητος. Μοῦλεγε κάποτε :

—Φαντάσου, πῶς μὲ τὴ στάση μου ξεγέλασα δυὸ ἱστορικούς, οἱ ὁποῖοι δὲν μ' ἀνέφεραν κἂν στὴν ἱστορία τῆς λογοτεχνίας ποὺ γράψανε. Ξέρεις τί θὰ πῆ αὐτό; (Κι εἶτανε ὄλος χαρά).—Πενήντα ἢ ἑκατὸ χρόνια ὕστερα ἀπ' τὸν θάνατό μου, θὰ διερωτοῦνται οἱ ἱστορικοὶ ἂν ὑπῆρξα πραγματικὰ καὶ θὰ ψάχνουνε νὰ βροῦνε τὰ ἴχνη μου!...

Καὶ σὲ παρατηρήσεις μου, ὅτι δὲν κάνει καλὰ νὰ φέρεται ἔτσι γιὰ τὸ ἔργο του εἶναι τέτοιας ἀξίας, ποὺ πρέπει νὰ βοηθῆ αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ καταπιαστοῦν μ' αὐτὸ μ' εὐσυνειδησία, νὰ τὸ γνωρίσουνε σὲ πλατύτερες μάζες ἢ νὰ τὸ μεταφράσουνε, μοῦ ἀπήνησε :

—Ἡ τύχη τοῦ ἔργου μου δὲν μ' ἐνδιαφέρει. Ξεπέρασα ὅλα τὰ στάδια τῆς φιλοδοξίας ποὺ μπορεῖ ν' ἄχει ἕνας συγγραφέας. Τὸ ἴδιο μοῦ κάνει ἂν μοῦ ποῦνε πῶς εἶμαι ἀνώτερος ἀπὸ ἕνα Δοστογιέσκι ἢ ἕνα Γκόρκι ἢ ἂν ποῦνε πῶς δὲν ἀξιζῶ τίποτε. Γράφω γιὰ τὴ ζῶ, καὶ γιὰ τὴ δὲν μπορῶ νὰ ἐννοήσω ζωὴ δίχως γράψιμο. Ἀπολαμβάνω γράφοντας, ἡδονίζομαι, ὅπως ἄλλοι ἀπολαμβάνουνε μιὰ γυναῖκα. Τὸ γράψιμο εἶναι μιὰ ἀπολύτρωση. Ἡ ἱκανοποίηση βρίσκεται σ' αὐτὴ ταύτη τὴν κατάσταση. Πέρα ἀπ' αὐτὴ δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ μένα.

Κάτιο.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΡΑΚΑΣΗΣ

ΝΥΚΤΩΔΙΑ

Σ' αὐτὸ τὸ δάσος ἔχω κρύψη τὴ σιωπὴ μου.
Μιά λυγμικὴ σιωπὴ γιομάτῃ πόνου
γιὰ τὰ ὄνειρα ποὺ φθίνουνε μαζί μου...

Ὅταν τὰ βράδυα ὠχρότατῃ ἡ Σελήνη
στάζει χρυσὲς κλωστὲς μέσα στὰ κλώνια
καὶ χύνονται οἱ ἀκράτητοὶ τοῦ θρήνοι,

Κι ὅταν οἱ θύελλες ξεσποῦν, καὶ κιτρινίζουν
τὰ φύλλα, σὰν ἐλπίδες ποὺ πεθαίνουν,
κ' οἱ νέοι βλαστοὶ κυρτώνουν καὶ ραγίζουν,

Κάτι περνάει βαθιὰ μου, σὰ λαχτάρια
ἀνείπωτῃς φωνῆς ποὺ ἐντὸς μου πάλλει
σὰν ἄδεια μουσικώτατῃ κιθάρα.

Φωνή, κρυφὴ φωνή, ποὺ ἀναταράζει
τὴν παγερὴ ταφόπετρα τῆς θλίψης!
Φωνὴ ποὺ τὴ βαθιὰ σιωπὴ μου μοιάζεις....

Ἀπόσταγμα τῶν λυπημένων χρόνων,
σὲ νιώθω μὲς στὰ φύλλα, μὲς στὴ χλόη,
στό σάλεμα τῶν μουσικῶν μου πόνων.

Φωνὴ τοῦ δάσου! Πόσο μοιάζεις τὴ σιωπὴ μου!
Μιά σιωπὴ π' ὄλο μιλάει καὶ κλαίει
γιὰ τὰ ὄνειρα ποὺ φθίνουνε μαζί μου....

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Ἀπόψε σὲ ἀναζήτησα καὶ πάλι
μέσα στὴ λυγμικὴ σιωπὴ τῶν κήπων
στῶν ἡλῶν τῆς ἀγάπης μας τὸν τύπον
τὸ δάχτυλό σου ν' ἀπιθώσω ἀγάλι.

Μοῦ εἶναι βαρὺ πιά μόνος τὸ σταυρό μου
τόσον καιρὸ στὸν ὦμο μου νὰ σέρνω.
Λύγισε ἡ περηφάνειά μου, καὶ παίρνω
τ' ἀχνάρια τοῦ δικοῦ σου πάλι δρόμου.

Ἐδῶ, πὰ στὸ κατῶφλι σου θὰ γύρω,
καὶ τὸ φορτίο τοῦ πόνου μου θ' ἀφήσω.
Τὰ πόδια σου, ὡς περνᾶς, θὰ σοῦ φιλήσω,
καὶ θὰ τ' ἀλείψω μὲ τῆς θλίψης μου τὸ μύρο.

Ἄκουσε τὴν καρδιά μου πῶς σφαδάζει!
Αἱμάτινος κρουνὸς ποῦ ἐντὸς μου ρέει
μὲ συνεπαίρνει ἢ θύμηση, καὶ καίει
τῶν ἀναμνήσεων ὁ εἶρμὸς καὶ μὲ σπαράζει.

Ἐλα! Κ' ἡ νύχτα πλέει μέσα στ' ἀσῆμι
καὶ μᾶς μιλάει γλυκά, ᾧ Ἀγαπημένη!
Ἄνθισεν ἡ δενδροστοιχία καὶ περιμένει
νὰ ξαναζήσει τῆς ἀγάπης μας τὴ μνήμη.

ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΟ ΕΜΒΑΘΗΡΙΟ

Ἀπάλυνες τὴ μυστικὴ μου θλίψη,
ἤλιε ξανθὲ τῆς ἄνοιξης,
χαρὰ τῆς πένθιμης ζωῆς μου.

Κι ἄνθισαν στὴν ψυχὴ μου τὰ λουλούδια
ποῦ πότισαν τὰ φλογερά μου δάκρυα
γιὰ μιὰν ἀξέχαστην ἀγάπη....

*
* *

Χαρὰ τῶν μυστικῶν Ὑμέναιων!...
Στὸν ἀνθισμένο κήπο τῆς ψυχῆς μου
ξαναγυρίζουν τρυφερὰ τὰ χελιδόνια.

Καὶ κάποια μυστικὴ γωνιά,
μιὰν ἔρημη φωληὰ ποῦχεν ἀδειᾶσει
γιομίζει πάλι μὲ τραγούδια καὶ μὲ χάρδια.

*
* *

Ἀπάλυνες τὴ μυστικὴ μου θλίψη,
ἤλιε ξανθὲ τῆς ἄνοιξης,
ὕπερτατη λαχτάρα τῆς ζωῆς μου!

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

Τὸν ἤξερα πρὶν ἀπὸ τριανταπέντε χρόνια πού πρωτοῆλθε στὸν Μαχαιρᾶ γιὰ νὰ παραθερίσῃ μὲ τὴν οἰκογένειά του· ἤμουν καὶ γώ παιδί τότε· μικρὸ καλογεράκι, δόκιμος, νὰ ποῦμε, τῆς Μονῆς τοῦ Μαχαιρᾶ, καὶ μάλιστα ἐντεταλμένος ὑπὸ τοῦ μ. Ἦγουμενοῦ τῆς Μονῆς νὰ ὑπηρετῶ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Νίκου. Ἦ φυσιογνωμία του ἔμενε στὴν μνήμη μου, καθὼς καὶ ἡ ξυπνάδα του, ἡ ἀφέλειά του, ἡ ζωηρότης του. Μικρὰ παιδιὰ καὶ οἱ δύο μας τότε. Ἐκεῖνος ντυμένος «χωραίτικα» παντελόνια, ἐγὼ τὲς βράκες τοῦ καλογεριοῦ. Δὲν θυμᾶμαι πόσες μέρες ἔμεινε στὸν Μαχαιρᾶ· πάνω κάτω ἓνα μῆνα; ἢ λιγώτερο; δὲν θυμᾶμαι. Ὁ ἀεικίνητος Νίκος· τὸ πειραχτοῦρι, ὁ ζωηρός, ὁ ἀφελής, τὸ ζιζάνιο. Πῶς ἦταν ζιζάνιο θὰ σᾶς τὸ πῶ παρακάτω. Παιδί τότε· παιδί καὶ σήμερα. Μὲ μόνην τὴν διαφορὰ, γέρικο παιδί σήμερα! ἀσπρομάλλης, σουρωμένος· καρδιά παιδιοῦ, ψυχὴ παιδιοῦ, ψυχὴ ἀθάνα· καρδιά ἀγαθῆ. Αὐτὸς εἶναι ὁ Νίκος Νικολαΐδης.

Πέρασαν ἀπὸ τότε 35 χρόνια ὁλόκληρα. «Χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα ἢ χθές» λέγει ὁ Προφητάνας Δαβίδ. Ποῦ νὰ ἐφантаζόμην τὸν λησμονημένον Νίκο; Ποῦ νὰ ἐφантаζόμην πῶς θὰ διετήρει καὶ αὐτὸς τὴν ἀνάμνησιν τῆς Μονῆς τοῦ Μαχαιρᾶ πού παρεθέρισε τότε σ' αὐτήν, γιὰ ἓνα μῆνα; καὶ πῶς ἤρχετο στὸν Μαχαιρᾶ θυμούμενος τὰ παλιὰ του λημέρια; Ὁ Νίκος τὸ ζιζάνιο;

Ἦταν ἡ 18ῃ Ἰουλίου τοῦ 1939 πού ἤλθε στὸ Μαχαιρᾶ μὲ μιὰ καλὴ παρέα καὶ οἰκογένεια: τὴν οἰκογένεια Ρουσιᾶ. Μπήκε στὸ Μοναστήρι.

«Σ' αὐτὸ τὸ δωμάτιο ἔμεινα, ἔλεγε· αὐτὸ εἶναι τὸ Συνοδικό, ἐκεῖ εἶνε ἡ ἀνεφανή, ἐδῶ κοντὰ τὸ νερὸ τὸ κρῦο τῆς Καρυδιᾶς· ἐκεῖ τὸ ἀγίασμα· τὰ ἐνθυμοῦμαι ὅλα» ἔλεγε.

Παρουσιάσθηκα καὶ γώ νὰ γνωρίσω καὶ ὑποδεχθῶ τοὺς ξένους, ἀνεξαρτήτως ἂν ἦτο ὁ Νίκος ἢ ὁ Γιάννης ἢ ὁ Κώστας. Εἶχα καθήκον. Το ἀντίκρυσμα του μοῦ ἔδῳκεν ἀφορμὴν νὰ ἐρωτήσω τὸν ἑαυτό μου καὶ νὰ πῶ: «τὸν ξεύρω αὐτὸν τὸν κύριο· μοῦ εἶνε γνωστὴ φυσιογνωμία· εἶνε γυναῖκα του ἡ συνοδός του; Ποῖοι εἶνε;»

Εἶμεθα στὸ συνοδικό τῆς Μονῆς. Ἐχαιρετίσθημεν.

«Ὁ Ἦγούμενος τῆς Μονῆς;» ἐρωτᾷ ὁ Νίκος. Ἀπαντῶ καταφατικῶς διὰ κλίσεως τῆς κεφαλῆς.

«Σᾶς ξεύρω» λέγω· ἢ ἀπάντησις του καὶ αὐτοσύστασις του «Νίκος Νικολαΐδης». «Σᾶς ξεύρω τοῦ λέγω, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ θυμηθῶ ποιὸς εἴσθε».

«Ἦλθα πρὸ 35 χρόνια, μοῦ λέγει, στὸν Μαχαιρᾶ μὲ τὴν μαμά μου καὶ μὲ τὴν θείαν μου.»

«Εἴσθε ὁ Νίκος τὸ ζιζάνιο;» τοῦ λέγω.

Ἦ παρέα του καὶ οἱ καλόγηροι πού μᾶς ἤκουσαν, ἐγέλασαν ὅλοι.

«Ὁ Νίκος τὸ ζιζάνιο! ὁ Νίκος τὸ ζιζάνιο!!!» εἶπαν ὅλοι.

«Καὶ γὰρ σὰς ξεύρω, μοῦ λέγει. σὰς ξεύρω, σὰς ξεύρω».

Μὲ τὴν πάροδον τῶν 35 χρόνων ὁ Νίκος ἐπλανήθη ἀνὰ τὸν κόσμον, ἠσκήθη εἰς τὴν ἵππασίαν, ἐδάμασε καὶ ἐκαβαλλίκευσε τὸν Πήγασον, πετᾷ εἰς πνευματικὰ ὕψη, ὁπόθεν παρέχει πνευματικὴν τροφήν σὲ μᾶς τοὺς Κυπρίους καὶ τοὺς ἔξω. Ὁ Νίκος ὁ συγγραφέας! ὁ Νίκος Νικολαΐδης!

Τὸ μικρὸ καλογεράκι ἔγινε Ἡγούμενος, Ὁ Νίκος πετᾷ ἡμεῖς περιπατοῦμεν. Ὁ Νίκος βαδίζει πάντα ἐμπρός, ἡμεῖς στεκόμεθα, γιὰ νὰ μὴν πῶ ὅτι καρκίνοβατοῦμεν.

«Σὰς ξεύρω, μοῦ λέγει ὁ Νίκος, σὰς ξεύρω, εἰσθε ὁ Γρηγόριος. «Ἀποῦταν πρῶτα μάγειρος, ὕστερα γίνην Γούμενος». Σὰς ξεύρω σὰς ξεύρω.»

«Καὶ τώρα πέστε μας, ἅγιε Ἡγούμενε, ἐρωτᾷ ἡ παρέα του, γιατί ὁ Νίκος εἶναι ζιζάνιο;»

«Θυμᾶσαι, Νίκο, τοῦ λέγω τὸ ἐπεισόδιο τοῦ παγωνιοῦ; Θυμᾶσαι τὸ μᾶδημα τοῦ παγωνιοῦ; Θυμᾶσαι ποῦ ἀφήκες τὸν χωριάτην στὰ κρῦα τοῦ λουτροῦ καὶ ἔχασε τοὺς καρπούς τῶν πσιινῶν τοῦ παγωνιοῦ;»

«Θυμᾶμαι, λέγει ὁ Νίκος, θυμᾶμαι».

Στὴν ἐποχὴν ποῦ παρεθερίζεν ὁ Νίκος πρὸ 35 χρόνια στὴν Μονὴν εἶχαμεν δύο ζεύγη παγῶνια, δῶρον κάποιου ποῦ μοῦ διαφεύγει τὸ ὄνομα. Τὰ παγῶνια αὐτὰ εἶχαν τὴν κατοικίαν τῶν σ' ἓνα σπητι κάτω ἀπὸ τὸ δωμάτιο ποῦ ἔμενεν ἡ οἰκογένεια τοῦ Νίκου. Ὁ Νίκος στεκόταν στὸ μπαλκόνι. Τὰ παγῶνια ἐκαμάρωναν τὴν οὐρανὸν τῶν ἔξω στὴν αὐλήν, ὁπότε μπηκάν μέσα στὸ σπητι ποῦ εἶχαν τὴν τροφή τους. Κάποιος, λοιπόν, τὸν ὁποῖον εἶδεν ὁ Νίκος, μπαίνει στὸ σπητι, καὶ μαδᾷ τὰ φτερά τοῦ περήφανου πουλιοῦ· καὶ φεύγει τὸ μὲν παγῶνι μαδημένο καὶ ντροπισμένο γιὰ τὸ κατάντημά του, ὁ δὲ ἄνθρωπος ὁ ἐγκληματίας, φεύγει ὑπερήφανος γιὰ τὸ κατόρθωμά του, χωρὶς νὰ κρατῆ στὰ χέρια του τοὺς καρπούς τῆς πράξεώς του. Τὰ ἔκρυσσε τὰ φτερά στὸ σπητι, γιὰ νὰ βρῆ καιρὸ νὰ τὰ πάρῃ χωρὶς νὰ τὸν δῆ κανεὶς. Ὁ Νίκος τὸ ζιζάνιο, ὁ Νίκος ὁ ἀεικίνητος, παρηκολούθησε τὴν σκηνὴν ὅλην ἀπὸ τὸ μπαλκόνι του· αὐτόπτης μάρτυς τοῦ ἐγκλήματος. Μπήγει τότε τίς φωνὲς καὶ τρέχει, τρέχει, τρέχει. Ὁ δρᾶστης τοῦ ἐγκλήματος φεύγει, φεύγει, φεύγει, χάνεται· γιατί ἀλλοίμονόν του ἂν τὸν ἐμάθαναν ποῖος ἦταν. Δὲν θὰ εἶχε πλέον θέσιν στὴν Μονήν· γιατί; γιατί, ὅλοι εἶχαμε καμᾶρι τὸ φτερωμένο παγῶνι.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μαδήματος τοῦ παγωνιοῦ ἐπέρασαν 35 χρόνια· τὸ παγῶνι λυπημένο διὰ τὸ μᾶδημά του, δὲν ξαναγύρισε στὸ Μοναστήρι· ἔφυγε μακρυὰ νὰ κρύψῃ τὴν ντροπὴν τοῦ μαδήματός του, καὶ εἴτε θὰ ἐψόφησεν ἀπὸ τὴν λύπην του, εἴτε τὸ ἔφαγαν αἱ ἀλεπουδες. Κανεὶς δὲν ξεύρει.

Καὶ τί ἔγιναν τὰ μαδημένα φτερά τοῦ παγωνιοῦ; Μᾶς εἶπε τότε ὁ Νίκος, καὶ μᾶς τὸ ἐβεβαίωσε καὶ σήμερον ποῦ θυμήθη τὸ ἐπεισόδιον, ὅτι ὅταν εἶδε τὸ παγῶνι νὰ φεύγῃ καὶ τὸν ἄνθρωπον φοβισμένον καὶ φεύγοντα νὰ κρυβῆ γιὰ νὰ μὴ τὸν δῆ κανεὶς, τότε «μάνι μάνι» κατεβαίνει τρέχοντας ὁ Νίκος καὶ δένει τὰ κλοπιμαῖα μ' ἓνα σπάγγον καὶ τὰ τραβᾷ ἀπὸ τὸ μπαλκόνι ποῦ ἔστεκε τοῦ δωματίου του.

Τί τὰ ἔκαμε τὰ φτερά ὁ Νίκος; κανείς δὲν ξεύρει. Οὔτε μᾶς εἶπε τότε ποῖος ἦταν ποῦ ἐμάδησε τὸ παγῶνι. Νὰ μὴν ἦταν ἀπὸ τοὺς ρασοφόρους τῆς Μονῆς; νὰ μὴν ἦταν ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τῆς Μονῆς; Κανείς δὲν ξεύρει. «Μὰ γιατί νὰ μαδήσουν τὸ περήφανο πουλλί;» ἔλεγε τότε ὁ Νίκος.

«Γιατί; γιατί; γιατί;» λέγει σήμερα. Τὴν ἀπάντησιν δὲν τὴν ξεύρουμεν. Τὴν περιμένουμε ἀπὸ τὸν μελετητὴν τῶν χαρακτήρων τοῦ μοναχοῦ, τὸν Νίκον, τὸν ἀπερήφανον, τὸν καταδεχτικόν, τὸν συγγραφέα τῆς «Καλῆς συντροφίσσας», τοῦ «Σκέλεθρα», τοῦ «Χρυσοῦ μύθου», τοῦ «Στραβόξυλου,» κλπ. . . .

Περιμένουμε τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Βιβλίου τοῦ Μοναχοῦ»· ποῦ μὲ ὄλην τὴν μελέτην του γιὰ τοὺς χαρακτηῖρας τῶν προσώπων τοῦ ἔργου του, νομίζομεν ὅτι οὐδέποτε θὰ σπουδάσῃ τὸν Μοναχὸν τὸν παλαιόν, καὶ νέον. Ποτέ, ποτέ.

Ἡ τελευταία ἐπίσκεψις τοῦ Νίκου στὸν Μαχαιρᾶ δὲν ἦτο καὶ μεγάλης διαρκείας· λιγὼρη, σύντομη. Ὁ Νίκος ὁ πρῶτος ποῦ ἐγνώρισα τότε πρὸ 35 χρόνια, ὁ ἴδιος καὶ ὁ ἀπαράλλακτος. Παιδί εὐγενικό, παιδί ἀμούστακό· τότε, ἀμούστακο καὶ σήμερα!

Μ' ὄλον ὅτι ἔγραψε τὴν «Καλὴν συντροφίσσαν,» ἔμεινε μέχρι σήμερα χωρὶς σύντροφον!

Μὰ τί λέγω; ἔχει δυὸ συντρόφισσες ἀχώριστες ποῦ δουλεύει γι αὐτές. Τὴν Ζωγραφικὴν καὶ τὴν Ποίησιν.

Καὶ δουλεύει γι αὐτές ἀφιλοκερδῶς μὴ ζῆλον καὶ ἀφοσίωσιν.

Ὁ Νίκος ὁ δουλευτής, ὁ Νίκος τὸ παιδί, ὁ Νίκος τὸ ζιζάνιο. Καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω ὅτι εἶνε ζιζάνιο, γιατί ἀπ' τὰ ὅσα χαριτωμένα μοῦ ἐδιάρθασε ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο «Βιβλίο τοῦ Μοναχοῦ», ποῦ θὰ δῆ τὸ φῶς σύντομα, βρίσκονται καὶ ἀρκετὰ ζιζάνια σπαρμένα μέσα. Ἄλλὰ ὅταν βγοῦν τὰ ζιζάνια ἀπὸ τὸ βιβλίον του, τότε τὸ ἔργον χάνει ἀπὸ τὴν ιδιότητα καὶ ποιότητά του. Περιμένομεν νὰ δοῦμεν τὸ παιδί του!

Μονὴ Μαχαιρᾶ, Αὐγούστος 1939.

† Ὁ ἐψηφισμένος Ἡγούμενος Μαχαιρᾶ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

Ο ΔΡΑΚΟΣ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ ΕΠΟΤΖΟΙΜΗΘΗΝ

Ἦταν σί πρώτες μέρες τοῦ δεκαπενταοῦστου τζι' ὁ πύρουλλος ἔκαφεν πέτρες τζιαί χώματα. Τὸ λαμπρὸν τὸ θεϊκὸν τοῦ νήλιου ἐπαιζο-
λοοῦσεν μέσα στὲς φυλλωσιὲς τῶν δεντρῶν, τζι' ἔκαμνεν τὸ μόλινον²
χρῶμαν τῶν σπερμένων χωραφικῶν τζιαί τῶν δεντρῶν νὰ λαμποκοπᾷ μέσα
ᾧδε στήν ὁμορφήν λαξιάν³ τῆς Σοληᾶς.

Ἀλήθεια οἱ ὁμορκιὲς τῆς Σοληᾶς ἔν ξακουσμένες σάν τὴν ὁμορκιάν
τῶν κοπέλλων τῆς.

Ὁ Καρκῶτης, ὁ ξακουσμένος ὁ ποταμὸς τῆς, ποὺ κατεβαίνει βκια-
στικός ποὺ τὰ θεόρατα βουνὰ τοῦ Τροόδους, χανταρᾶ⁴ τὰ κρύα τὰ νερά
του μέσα στὲς πρασινάες τῆς τὲς ἀτέλειωτες τζι' ἢ ἀλοισιή⁵ του σμίει⁶ μὲ
τὲς ψαλμουδικιὲς τῶν πουλιῶν, ποὺ ἀμέτρητρα σάν τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ
παιζολοοῦν μέσα ᾧδε στὰ φύλλα τῶν δεντρῶν.

Ὁ περάτης⁷ ποὺ ἀγροικᾷ⁸ τούτην τὴν τραουδικιάν τῆθ θεϊκὴν, ἀν-
νοιοῦν τὰ φυλλοκάρκια του τζι' ἢ ψυσιή του σιαίρεται⁹ τζιαί δοξολοᾷ τὸμ
Πλάστην του.

Ἐν ἢ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ ὁμως πὼς τζι' οἱ Σοληάτες¹⁰ τὸν ποταμὸν
τους τὸν ἀγαποῦν περίτου ποὺ τὰ παιδικιά τους, λοβάρκασε, ἕναί τοῦτος
ἔνι ποὺ τοὺς τζηπουρέφκει τζιαί χαρίζει τους τὴν ἐγειάν, τὸν πλοῦτον
τζιαί τῆχ χαράν.

Ὁλλον τὸν τζιαιρὸν τὰ νερά τοῦ Καρκῶτη¹¹ ἐπῆαιναν ξαπόλυτα¹²
τζι' οἱ λάς¹³ ἐπότιζαν τὰ χωράφκια τους ἀλοβάρκαστα, μὰ στὸ ἔμπα¹⁴ τοῦ
Δευτερογιούνη¹⁵ ἐπιάσαν σ' οὐλλα τὰ χωρκὰ νομάδες¹⁶ τζι' ὁ καθένας ἐπό-
τιζεν πκιὸν μὲ τῆχ γύραν του.

Ἐβρασεν πκιὸν ὁ τζιαιρὸς τζι' ὁ ποταμὸς ἔδειχεν τὰ δόντια του¹⁷,
ὁ ποτὸς¹⁸ ἦταν περισσὸς τζι' ἔτσι ἔπρεπεν νὰ γενῆ οἰκονομία τοῦ νεροῦ
νὰ ποτίζονται οὐλλα τὰ χωράφκια.

Οἱ ρεσπέρηδες¹⁹ τζι' οἱ τζηπουροὶ²⁰ γιὰ τοῦτον τὸς σκοπὸν ἐκαθαρίσαν
καλὰ τὰ κτέρκα²¹ τζιαί τὰ παράκτερα²² τους τζι' εἶχαν τα ἔτοιμα γιὰ νὰ
τζυλᾷ γλήγορα τὸ «νάμαν τῆς γῆς²³».

Οἱ νεροφόροι²⁴ τῶχ χωρκῶν ἐπιάσαν δουλιάν τζιαί σάν τοὺς δράκους
τοὺς ἀτζοίμητους ἐβλέπαν τὸ νερὸν τοῦ χωρκοῦ τους ποὺ τοὺς ξεχωρίτες,
ποὺ κλεφτάτα κλεφτάτα ἐσκάζαν τὲς δησιές²⁵, ποὺ ἦταν σύγκοντα στὰ
τσιεφαλάβλακα²⁶ γιὰ νὰ ποτίσουν τὲς ρέντες²⁷ τους τζιαί τὰ δεντρά τους.

Καληώρα²⁸ τοῦ χωρκοῦ ποὺ εἴσιεν καλὸν τζιαί τίμιον νεροφόρον! ...
Ἐπότιζεν τὰ χωράφκια του μὲ νερὸν περισσὸν τζι' ἐγιωρκοῦσαν οἱ λάς
μαζούλια²⁹ ἄφτονα.

Μὰ εἴσιεν ὁμως τζιαί νεροφόρους ποὺ ἐπουλοῦσαν τὸ νερὸν ποὺ ὠρι-
ζεν τὸ χωρκὸν τους στοὺς ξένους τζι' ἔτσι λοῆς ἐζημιῶναν τοὺς χωρκανοὺς
τους. Πολλοὶ νεροφόροι ἔτσι λοῆς ἐκέρτισαν παράες ζτι' ἐδραπάλωσαν³⁰.

Τὸ χωρκὸν μας ὁμως ἦταν περήφανον γιὰ τὸν νεροφόρον του, τὸν
Γιαγκουλλῆν τοῦ Γληόρη, ποὺ ἦταν ξακουστὸς μέσα ᾧδε στήσ Σοληᾶν
γιὰ τὴν τιμιότην του τζιαί τῆχ καπατσοῦνην του³¹ στήδ δουλειάν του.

Τ' ἄλλα χωρκὰ ἀζουλέφκαν³² πού ἐν εἶχαν τζιαὶ τζειῖνοι ἕναν νεροφόρον σάν τὸν Γιαγκουλλῆν, γιὰ νὰ τοὺς παραβλέπει³³ τὸ νερόν τους σάν τὸν κέρβερον.

Ὁ Γιαγκουλλῆς ἦταν ἕναν κοπέλλιν πάνωσε κάτωσε³⁴ τριαντάρης, ἕνας λεβέντης καθιάτου.

Ἦταν ὁ ἀτζοίμητος δράκος τοῦ νεροῦ τοῦ χωρκοῦ. Μέραν νύχταν ἐθώρειες³⁵ τον μὲ τὸ φκιάριν³⁶ στὸν νῶμον³⁷ τζι' ἐπη(γ)αινοέρκετον τζι' ἐπαραφύλαεν τὸ νερόν μέσα στοῦ τσιεφαλάβλακον.

Οὐλλῆ νύχτα τοῦ Θεοῦ ἐκακομονοῦσεν³⁸ μέσα στὲς λάουρες³⁹, τζιαὶ τὸ γέννημαν τῆς ὀτλιᾶς⁴⁰ ἔβρισκέν τον μὲς τὰ τσιέφαλα⁴¹ τοῦ νεροῦ, γιὰ νὰ τὸ παραλάβῃ πού τοὺς Κακοπετρίτες, τζιαὶ νὰ τὸ φέρῃ νὰ τὸ παραδώσῃ μέσα στὰ περβόλια τζιαὶ τὰ χωράφκια τοῦ χωρκοῦ του. Κανένας ἐν ἐποτόλμαν⁴² νὰ βάλῃ σιέριν στὸν νερόν τὲς ὥρες πού τὸ ἔριζεν τὸ χωρκὸν μας, γιὰ τὶ ἄμμάτιν τοῦ Γιαγκουλλῆ ἐν τῷ ἄμα⁴³ ἔππεφτεν πάνω τους.

Κατὰ τὰ κατήφορα τοῦ νήλιου⁴⁴ στὰ πέντε πόδκια⁴⁵ ἔρκετον στὸ δῆμμαν βουριστός,⁴⁶ γιὰ νὰ τὸ παραδώσῃ στοὺς νεροφόρους τῶν ἄλλων χωρκῶν.

Μὰ ἔσιει λλίον τζιαῖρον πού ἔτσι ἀνόλπιστα τὸ νερόν τοῦ χωρκοῦ ἐλλίανεν.

Τὰ μαξούλια μὲς τὰ χωράφκια ὅσον τζι' ἀρκίνεψαν νὰ ρεντέφκουν,⁴⁷ μὰ πού τὴν ἀποτάσαν⁴⁸ ἐγύραν κάτω μαραμμένα.

Τὰ πωρικά μὲς τὰ περβόλια, πού ἐν ἦταν ἀκόμη τζιονιασμένα⁴⁹, ἔμειναν τζιαὶ τζειῖνα ἔτσι μαραμμένα, σάν τὸ πλάσμαν πού τὸ πιάνει ἡ ἀνάτζιη ἢ ἄσσημη.⁵⁰

Ἄλλῃ κουβέντα πού τούτην τοῦ νεροῦ ἐν ἄκουες μέσα στοῦ χωρκὸν ὅπου τζιαὶ νᾶν σταθῆς, τζιαὶ οὐλλ' οἱ χωρκανοὶ πάνωσε τοῦτον τὸ θέμαν ἦταν πολλὰ σκεφτικοί, γιὰ τὴν ἐξέραν τὴν αἰτίαν.

Μὲ τὸν τζιαῖρον ἐψουψουρίζετον μέσα στοῦ χωρκὸν πῶς ὁ Γιαγκουλλῆς ὁ νεροφόρος ἐν ἦταν ὁ πρωτινός. Οἱ χωρκανοί, πού ἦταν στὰ χωράφκια, ἐν τὸν ἐθωροῦσαν πκιὸν τὸν Γιαγκουλλῆν νὰ πη(γ)αινοέρκεται κάθε τσιμπίν⁵¹ σάν πρῶτα στοῦ τσιεφαλάβλακον τοῦ χωρκοῦ.

Γιὰ ψέμαν ὅμως κανένας ἐν ἔβαλλεν ἰδέαν πῶς ὁ Γιαγκουλλῆς ἐποῦλεν τὸ νερόν, γιὰ τὸ οὐλλοὶ ἐξαίραν τὴν ἀνθρωπικίαν του.

Τῶρα σκοντόν⁵² ὅμως ἐφαίνετον σάν τὸν δκιαλοῖσμένον⁵³. Τὰ λόγια του ἐλλίαναν τζιαὶ τὸ μεράκκιν του ἐν ἦταν πκιὸν πάνω στοῦ νερόν τοῦ χωρκοῦ.

Τζι' ἀλήθειαι, ἐτσάκρισεν⁵⁴ ἕνας λόος, πῶς ὁ Γιαγκουλλῆς ἦταν ἐρωτεμμένος μὲ τὴν Ἀννέτταν τοῦ Πάρι πού τῆγ Κακοπετριάν.

Τζειῖ πέρα τζειῖ, γιὰ τὴν τζιαὶ λαλεῖτε, ἦταν ἀπονάτος⁵⁵ ὁ Γιαγκουλλῆς γιὰ νὰ παραβλέπει τὰ δῆμματα τοῦ νεροῦ, τζι' ἦβρεν τὴν Ἀννέτταν τζι' ἔππεσεν στοῦ μεράκκιν της.

Τζι' εἴσιεν δίκηον, γιὰ τὴν Ἀννέττα ἦταν μιὰ ὁμορφῆ κοπέλλα. Τὸ κορμὶν της ἦταν σάν τὴν ἡλ λαμπάαν τζιαὶ τὸ πρόσωπὸν της εἴσιεν τὸ χρῶμαν τῶν μῆλων τοῦ χωρκοῦ της.

Ἡ Ἀννέττα πωρνὸν πωρνὸν⁵⁶ ἔλαμνε⁵⁷ γιὰ τὰ περβόλια τζιαὶ τζειῖ πέρα εὐρέθουνταν μὲ τὸν Γιαγκουλλῆν, πού τὴν ἐκαρτέραν παραχωσμένους πού κάτω στὲς μηλιές τὲς χαμηλόκλωνες.

‘Ο νοῦς τοῦ νεροφόρου τοῦ χωρκοῦ ἐν ἦταν πκιὸν πάνω στοῦ νερόν, πού ὡσπου ἐπέρναν ὁ τζισιρὸς περίτου⁵⁸ ἐλλιάνισκεν. Οἱ χωρκανοὶ ἐφω-νάζαν τζι’ ἐκάμναν καρβάδες πκοιὸς νὰ πρωτοτοποτίση μετὸ λλιόν τὸ νερόν πού ἔμεινεν. . . . ‘Ο δράκος τοῦ νεροῦ ἐποτζοιμήθην μετὸ βότανον τῆς ἀγάπης.

Οἱ ξενοχωρίτες ἤβραν τὸν τσιαιρόν τους τζιαὶ καθημερὶς ἔλυαν τὰ δῆμματα τζι’ ἔκαμναν τὸ νερόν τοῦ χωρκοῦ λιμίδικια.⁵⁹

Παρά πασῶν οἱ χωρκανοὶ τῆς Ἀννέττας, πού ἐπήραν τὸν ἀέραν τοῦ Γιαγκουλλῆ, ἐσπάζαν τὲς δησιὲς μέσα στὰ περβόλια τζιαὶ τὲς καλορκές⁶⁰ τους ἀκόμα.

‘Ο Γιαγκουλλῆς γιὰ τὸ χαττίριν τῆς κάλης του ἐν ἠμπόρειεν ν’ ἀν-νοῖξη στόμαν πάνω τους, γιὰτὶ ἐν τῷ ἅμα ἐβκάλλαν στοῦ φανόν⁶¹ τὰ κα-μώματά του μετὴν Ἀννέταν, τζι’ ἐν ἐγλύτωννεν πού τὸν τζύρην τῆς γιὰ οὐλλον τὸν κόσμον.

‘Ο Παρίς, ὁ τζύρης τῆς Ἀννέτας, ἅμα τοι’ ἐτσάκρισεν ὁ λόος πῶς ἡ κόρη του ἀγαπᾷ τὸν Γιαγκουλλῆν τὸν νεροφόρον τῆς Εὐρύχου, ἔθελεν δῆμμαν, τζι’ ἐφοβέριζεν τὸν πῶς ἐν νὰ τὸν ἰσκοτώση. . . .

Τζι’ ἐφώναζεν λόγια πολλὰ κατεναντίον τοῦ Γιαγκουλλῆ, πῶς ἀβλά-τισεν⁶² τὴν κόρην του μετὰ παραβοσιήματα⁶³ τζιαὶ ψεφκιές. . . .

‘Η Ἀννέττα ἐν ἔβκαινεν πκιὸν ἔξω τζι’ ἔταξεν τὴν δέκα δέκα ὁ τζύρης τῆς, πῶς ἂν φύη μιτὰ του, ἐν νὰ μὲν πῆ πὸ τζεὶ τὰ ὦδε πῶς ἔσειε κόρην.

Μὰ ἡ ἀγάπη τοῦ Γιαγκουλλῆ ἐχόγλαζεν⁶⁴ μετὴν καρκιάν τῆς Ἀν-νέτας σὰν τὸ νερόν πού γύρνει κούκκουλλους. . .⁶⁵

⁷ Ἦταν χαράματα τοῦ φοῦ⁶⁶ νοῦ Σαβάτου τοῦ Σεπτέβρη. ‘Ενας νέος μετὴν πέρκαλλην⁶⁷ κοπέλλαν ἐφάκκισαν τὴν πόρταν τοῦ τσιελλιου τοῦ γέρου τοῦ πρωτόπαπα τοῦ ἐκκλησιοῦ τ’ Ἀη Νικολά, πού εἶναι κτισμέ-νον μέσα στοῦ δάσος τ’ ἀλατόμητον,⁶⁸ μακρὰ πὸ τὸν κόσμον.

‘Υστερα πού τσιμπὶν μπροστὰ στοῦ φῶς νοῦ τσιερκοῦ, πού πάσκιζεν νὰ δικιώξη τῆς σκοτεινιασούραν⁶⁹ πού μέσα πού τοὺς μαυρισμένους πού τὴν πολυτζαιρίαν κουππέες⁷⁰ τῆς ἐκκλησιᾶς τ’ Ἀη Νικολά, ὁ γέρος ὁ πρωτόπαπας ἐλάλεν μετὴν φωνὴν του τῆς ραῖσμένην: «Στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Γιαγκουλλῆς τῆς δούλην τοῦ Θεοῦ Ἀννέτταν. . .», τζιαὶ μετὰ δκυό του τὰ ξεραντζιάρικα σιέρκα σταυρωμένα ἔβαλλεν πάνω στὲς τσιε-φαλάες τους πού ἕναν στεφάνιν καμωμένον μ’ ἕναν κλωνὶν ἐλῆας. . . .

Στὸ χωρκὸν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀκούστηκεν πῶς ὁ Γιαγκουλλῆς ἐκλε-ψεν⁷¹ τὴν Ἀννέταν τοῦ Παρί πού τὴν Κακοπετῖράν τζιαὶ οὐλλοὶ ἐχα-ρήκαν γιὰτὶ ἐξέραν τὲς ὁμορκιὲς τζιαὶ τὸ ἔχειν τῆς Ἀννέτας.

‘Ο Γιαγκουλλῆς ἔπιασεν πού καλὰ τώρα τὴν δουλειάν του, τζιαὶ τὸ νερόν ἐρκετοῦν πόλικον σὰν πρῶτα στοῦ χωρκὸν τζ’ οἱ λὰς ἐπότιζαν μετὴν ἁμάνταν⁷² τους.

Εὐρύχου, Αὐγουστος 1940.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΗΛΙΩΤΗΣ

ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΙΣ

1. Πύρρουλλος (ὁ)=ὑπερβολικὴ ζέστη, 2. μόλινον (τὸ)=πράσινον, 3. ἑλαξιά (ἡ)=κοιλάδα, 4. χανταρά=κατρακυλᾷ, 5. ἀλασοιή (ἡ)=βουΐσμα, θόρυβος, 6. σμίει=σμίγει, 7. περάτης (ὁ)=διαβάτης, 8. ἀγροικᾷ=ἀκούει, 9. σιέρεται=χαίρεται, 10. Σολῆτες (οἱ)=οἱ κάτοικοι τῆς Σολῆς (Σολῆᾷ ἢ Σολεᾷ=μιὰ ἀπὸ τὶς ὠραιότερες κοιλάδες τῆς Κύ-πρου· ἀρχίζει ἀπ’ τοὺς πρόποδες τοῦ Προόδου καὶ καταλήγει στὴ θάλασσα· πῆρε τὸ

ὄνομά της ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Σόλους), 11. Καρκώτης (ὄ)=κλάριος (ὄ ποταμὸς ποὺ ποτίζει τὴν κοιλάδα τῆς Σολῆς· ὁ Κλάριος ἔχει ἀφθονα νερὰ τὸ καλοκαίρι μὲ τὰ ὁποῖα ποτίζουν τὰ χωράφια τῶν ὄλων τὰ χωριά τῆς Σολῆς. Ἡ διανομὴ τοῦ νεροῦ στὰ χωριά γίνεται ὅπως ἔχει κανονισθῆ μὲ «ἐλάμια» ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας). 12. Ἐσπύλινα (τὰ)=ἐλεύθερα, χωρὶς ἔλεγχου, 13. οἱ λὰς=ὁ κόσμος, 14. σὺ ἔμπα=στὴν εἴσοδο, μὲ μὴκε, 15. Δευτερογιούνης (ὄ)=Ἰούλιος, 16. Ἐπίασαν νομάδες=ἔβαλαν τὸ νερὸ στὴ σειρά δηλ. ἄρχισαν νὰ ποτίζουν τὰ χωράφια μὲ τὴν ἀράδα τοὺς, 17. ὁ ποταμὸς ἔδειχνε τὰ δόντια του=τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ λιγότεψε, 18. ποτὸς (ὄ)=τὸ πότισμα, 19. ρεσπέρης (οἱ) οἱ γεωργοὶ, 20. τζηπουροὶ (οἱ)=περιβολάρηδες, 21. κτέρκα (τὰ)=τ' αὐλάκια τοῦ νεροῦ ποὺ περνοῦν μπροστὰ ἀπὸ τὰ χωράφια, 22. παράκτερα (τὰ)=πὶδὸ μικρὰ αὐλάκια τοῦ νεροῦ, 23. «νάμαν τῆς γῆς (τὸ)=νερὸ, 24. νεροφόροι (οἱ)=οἱ φύλακες τοῦ νεροῦ, 25. δησιές (οἱ)=δήματα τοῦ νεροῦ, 26. τσιεφαλάβλακα (τὰ)=τὰ κύρια αὐλάκια τοῦ νεροῦ, 27. ρέντες (οἱ)=τὰ διάφορα εἶδη τῶν λαχανικῶν, 28. καληώρα=καλὴ ὥρα, καλὴ τοῦ τύχης, 29. μαξούλια (τὰ) προϊόντα, 30. ἔδρατάλωσαν=ἐδυνάμωσαν, 31. καπατσούνη (ἡ) ἐπιτηδεϊότητα, σβελτσούνη. 32. ἀζούλευκαν=ζήλευσαν, 33. παραβλέπει=φυλάει, ἐπιτηρεῖ. 34. πάνωσε κάτωσε=περίπου. 35. ἐθώρειες=ἔβλεπες, 36. φικάριν (τὸ) πτύο. 37. νῶμος (ὄ)=ὁ ὄμιλος, 38. ἐκακομονοῦσεν.=ἔμμενε σὲ ἄσχημα μέρη δηλ. κακοπενοῦσε, 39. λάουρες (οἱ)=μικρὲς λαγκαδιές, 40. ὄπλια (ἡ)=τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀστέρων τῆς πλειάδος, 41. τσιέφαλα (τὰ)=οἱ πηγές, 42. ἐποτάλμαν=ἔχε τὴν τόλμη, 43. ἐν τῷ ἄμα=ἀμέσως, 44. κατὰ τὰ κατήφορα τοῦ νῆλιου=περὶ τὴν δόση τοῦ ἡλίου, 45. στὰ 5 πόδικια=ὄταν τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ρίχνει σκιὰν μήκους 5 ποδῶν, (ἔτσι κανονίζεται ἡ διαγομὴ τοῦ νεροῦ στὰ διάφορα χωριά), 46. βουριστὸς (ὄ)=τρεχάτος, 47. ἀρκίνεψαν νὰ ρεντέφκουν=ἄρχισαν νὰ καρποφοροῦν, 48. ἀποτάα (ἡ)=δὲν ἤπια νερὸ, 49. τζιονιασμένα (τὰ) ὄριμα, 50. ἀνάντζη ἡ ἄσιμη [ἡ]=ἄσχημη ἀρώστια [συνήθως λέγεται γιὰ τὴν φυματίωση], 51. κάθε τσιμπιν=κάθε λίγο, 52. τωρὰ σκοντόν=τώρα τελευταία, τὸν τελευταῖο καιρὸ, 53. δικαιοῖσμένος [ὄ] συλλογισμένος, 54. ἐτσάκρισεν=βγήκε, 55. ἀπονάτος [ὄ] τακτικός, 56. πωρνὸν πωρνὸν=πρῶτ πρῶτ, 57. ἔλαμνε=ἔξεκινῶσε, πήγαινε, 58. περίτου=πὶδὸ πολὺ, 59. λιμίδκια [τὰ] μικρὰ μικρὰ κομμάτια, 60. καλορκά [ἡ]=καλογρηὰ [ἔδω λέγεται γιὰ χωράφια ποὺ εἶναι ὑπὸ ἀγρανάπαυση], 61. σὺ φανόν=στὰ φανερά, 62. ἀβλάτισεν=παρεπλάνησε, 63. παραβοσιήματα=παραπλανήματα, 64. ἐχόγλαζεν=ἔβραζε, 65. κούκκουλλοι [οἱ]=πομφόλυγες ποὺ βγάζει τὸ νερὸ ὄταν βράση, 66. χαράματα τοῦ φοῦ,=χαραυγὴ, 67. πέρκαλλη [ἡ]=πολὺ ὄμορφη, 68. ἀλατόμητον [τὸ]=ἀπάτητον, 69. σκοτεινιασοῦρα [ἡ]=βαθὺ σκοτάδι, 70. κουπέες [οἱ] θόλοι, 71. ἔκλεψεν=ἔδω σημαίνει ἀπήγαγε, 72. ἀμάντα [ἡ] ἡσυχία,

Λ. Μ.

ΟΙ ΝΕΟΙ

ΗΤΑΝ Τ' ΑΠΡΙΛΗ ΝΥΧΤΑ

Κι ἦταν τ' Ἀπρίλη νύκτα!. Γιὰ θυμῆσου
ποὺ τρέχαμε σὺτὸ πάρκο ἀγκαλιασμένοι.

Ἡ εὐγενικιά κι ἀνήσυχη ψυχὴ σου
ἔλαμπε στὴ μάτιά σου, Ἀγαπημένη.

Ἦταν τ' Ἀπρίλη νύκτα. Κι ἡ Σελήνη
ἔλουζε μὲ τὸ φῶς τῆς τὰ μαλιά σου
μὲ παιδικὴ κοιτώντας καλωσύνη.
Φιλοῦσα τὰ χιονάτα μάγουλά σου.

Ἦταν τ' Ἀπρίλη νύκτα... Κουρασμένη
ἔγερνες ντροπαλὴ στὴν ἀγκαλιά μου.

Ἔλα κι ἀπόψε, ὦ Ἀγαπημένη,
τί ἦρτε ξανά ὁ Ἀπρίλης στὴν καρδιά μου.

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΤΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ

Πάλι ξεσπαθώσαμε... Ξαναμπήκαμε στα αίματα εδώ... Και τη φορά τούτη όχι, άμεσα, ένεκα του πολέμου, που σκεπάζει τη γής άπελπιστικά, μά για τις μικροφιλοτιμίες μας, τα μικροζητήματά μας, τα προσωπικά μας. Ένωσά τους «φιλολογικούς καβγάδες», που άνάφανε πάλι άνάμεσα στους διανοούμενους της Κύπρου τώρα, ίσως από παρεξηγημένη επίδραση της γενικής πολεμικής κατάστασης του κόσμου, ίσως για να δώσουν το «παρόν» τους μέσα στην παγκόσμιαν άνασάτωση με τόν τροπο τούτο. Στην πραγματικότητα, όμως, κάποια *εύκαιρία* πάντα παρουσιάζεται ή δημιουργείται, που τρέφει τό μαχητικό πνεύμα, τό καταστροφικά μαχητικό πνεύμα τών εδώ πνευματικών ανθρώπων. Βαθύτερη οίτια δέ βλέπω καμιά, που να δικαιολογεί τους μάταιους αυτούς διαξίσμοις, την τόση σπατάλη δυνάμεων ο' άσκοπες έριδες.

Ποτέ δέ συμπάθησα τους καβγάδες, και πολύ λιγώτερο τους φιλολογικούς καβγάδες χωρίς περιεχόμενο. Τις μικρές μου δυνάμεις τις αφιέρωσα πάντα στην προσπάθεια να παραμεριστούν οι άγονες αυτές φιλονικίες μπροστά στην άνάγκη της γενικής και όργανικής δημιουργικής εργασίας, που άπαιτείται να γίνει άπ' όλους, όσοι μπορούν κάτι καλύτερο να προσφέρουν στη μικρή, άκόμα, πνευματική ζωή του τόπου μας. Δέν μπορώ να καυχήθώ για πολλές έπιτυχίες στον τομέα τούτο, μά, αν κάποια εύθύνη με βαρύνει για την άποτυχία, είναι γιατί ώς εδώ μόνο φτάνουν οι δυνάμεις μου· βαρύνω όμως πολύ μεγαλύτερη εύθύνη τους διαπληχτιζόμενους, που κάποτε κατεβαίνουν σ' ένεργειες όλοτελα άνάξιες για πνευματικούς ανθρώπους, άφου μέ το άμοιβαίο πείσμα και τις άμοιβαίες διαστροφές της άλήθειας ρίχνουνε λάδι στη φωτιά, για ζητήματα, μάάλιστα, που σπάνια ένδιαφέρουν περισσότερο άπό πέντε-δέκα πρόσωπα.

Άλλά έκείνο που δείχνει ακόμα πιό θλιβερή την κατάσταση της πνευματικής εδώ κίνησης και δράσης, είναι ή έλλειψη της όργανωμένης προσπάθειας *σε κάθε της έκδήλωση*, ή άπουσία ένός γενικού σχεδίου που να πλαισιώνει και να ρυθμίζει την εύτύλιξη της, ό *εύκαιριακός* χαραχτήρας της. Γράφουμε, μιλούμε, καβγαδίζουμε μόνο «έπ' εύκαιρία»: «Ένα βιβλίο, μιά κριτική, ένα μνημόσυνο, μιά γιορτή, ένας έρανος,

γίνεται πάντα ή άφορμή να χωριστούμε σε δυό, τρεις, πέντε ομάδες, και ν' αρχίσουμε τά λογοκοπήματα, για να ίκανοποιήσουμε τόν εγωϊσμό, τόν άτομικισμό μας, να φανούμε τέλος πάντων πώς ύπάρχουμε — άδιάφορο αν αυτό γίνεται με τόν πιο άπρεπο τρόπο. Στην πραγματικότητα δέν ύπάρχει τίποτε τό σοβαρό που να μας χωρίζει. Ούτε κοσμοθεωρίες διαφορετικές, ούτε βασικές ιδέες διάφορες έχουμε, για τις όποιες άξίζει ν' άγωνιστούμε, ώστε να τις προπαγανδίσουμε, να τις κάνουμε κοινές ή να τις επιβάλουμε. Τίποτε δέν έχουμε να μοιράσουμε. "Αν ύπάρχει κάτι, που γι αυτό άξίζει ν' άγωνιζόμαστε πάντα όλοι συναδελφωμένοι, είναι να δεχτούμε πρόθυμα όλοι τούς κόπους για την πνευματική καλλιέργεια του τόπου μας, ν' αναλάβουμε τις θυσίες γι αυτή την ένεργεια μ' εύχαρίστηση, να βάλουμε την πλάτη μας άγόγγυστα και ύπερήφανα κάτω άπό τό βάρος της προσπάθειας αυτής, καθένας όπου νιώθει πώς μπορεί να προσφέρει καλύτερες ύπηρεσίες. "Όλα τ' άλλα είναι κακοριζικίες. Φανερόνουν την άνεχία μας, την έλλειψη δύναμης γιά πραγματική ή ώφέλιμη εργασία, ή άποτελούν τόν εύκολο δρόμο της επίδειξης και της αυτοδιαφήμισης.

Είμαστε όμως οι *άνθρωποι της εύκαιρίας*, της άυτόματης ή άλόγιστης ένεργειας, οι άνθρωποι που πνιγούνται σε μισό ποτήρι νερό, ένώ ξελαρυγγίζομαστε πώς είμαστε άξιοι να περάσουμε θάλασσες και ώκεανούς. Ένεργούμε σπασμωδικά. "Ός κ' οι καβγάδες μας κι αυτοί σπασμωδικοί είναι. Χωρίς περιεχόμενο, δίχως νόημα, χωρίς σκοπό και άποτελεσμα. Κακοριζικίες!

Κι ό νοός μου πάει στα παλιά. Θυμάμαι τούς φιλολογικούς καβγάδες τών περασμένων έλληνικών γενεών, και βλέπω πόσο έμείς εδώ παρεξηγήσαμε και τούτη την έκδήλωση της πνευματικής ζωής της Έλλάδας. "Ο Κοραής με τόν Κοδρικό, ό Ροϊδης με τό Βλάχο, ό Βερναρδάκης με τόν Κόντο, ό Ψυχάρης με τό Χατζιδάκι, ό Φώτος Πολιτης μ' όλους σχεδόν τούς νεώλληνες συγγραφείς, συζητούσανε για ζητήματα βασικής σημασίας για την έθνική ζωή και για την τέχνη. Φιλονικοζσαν για ιδέες πρωταρχικές γιά τό έθνος και γιά τόν πολιτισμό του, κ' ίσα ίσα γι αυτό ήταν χρήσιμες και γόνιμες οι έριδες τους. Σε μας εδώ είναι ό έαυτούλης μας που άποτελεί τό κέντρο του βάρους όλου του κόσμου! Μή χειρότερα!

Άλλά, άς ανανήψουμε πιά! Καιρός είναι όσοι νοιώθουν πώς κάτι άξιο πνευμα-

τικό μπορούν να προσφέρουν στον τόπο του— που τους ανέχεται να καβγαδίζουν και να περιαιτολογούν για τα πιό άσημνα πραγματάκια, που ή φαντασία τους τ' ανεβάζει σε κοσμοϊστορικά γεγονότα,—καιρός είναι ν' άπαρηθηθούν τις μικρότητες που άσχημίζουν τον καλό έαυτό τους, και να δουλέψουν με σύστημα, με σχέδιο και όργανωση για την πνευματική άνορθωση. "Όσο τραγώμαστε για πρωτεία και πρωτοκαθεδρίες,—που σέ κανένα μας δέν άνήκουν— όσο φωνασοϋμε για ψϋλλου πήδημα, θα λιμνάζουμε μέσα στην ίδια πνευματική και ήθική μιζέρια, άπραγοι, άβαθοι, άχρηστοι και βλαβεροί. "Αν θέλουμε ν' ανατείλει κ' έδώ ή μέρα της πραγματικής πνευματικής εϋφορίας, πρέπει να παραμεριστοϋν τα προσωπικά μπροστά στο γενικό καλό, να δουλέψουμε όλοι με ζήλο, εϋσυνείδητα ένσυνείδητα, σαν άξιοι πνευματικοί έργαζομενες, με ήθος άσπιλο και με καλή διάθεση και πίστη. "Όσοι πιστοί!...

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΒΑΣΙΛΗ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ ΑΝΤΑΠΑΝΤΗΣΗ

Λίγα λόγια πρέπει να πω σχετικά με μεθυστικές από τις παρατήρησης του άγαπητού Γεϋκρου "Ανθία στο γράμμα μου, που ίσως τα δυό δημοσιεϋτήκανε στο τελευταίο τεϋχος των «Κυπριακών Γραμμάτων». Δίνω στους δικούς του αριθμούς πριν από τα λόγια μου.

2. Για την όργανωση—κάθε όργανωση—όσο κουπάνημα της ιδέας για τέτια σε κάθε περιεργίωση που παρουσιάζεται, δέν τό θαρωνά μονάχα «ή Γιώργη βούθα μου» μά και «τόν πόδα σάλευε». Από το κουπάνημα της ιδέας αύτης σιγά σιγά θα φαρδύνει ο κύκλος των ανθρώπων που θα νιώσουν την ανάγκη της, και θα ώριμάσει ή πραγματοποίηση της. Αύτος είναι ο φυσικός δρόμος σχεδόν για κάθε ιδέα.

3. Τη στιγμή που ο φίλος μου άφιέρωσε στο τελευταίο τεϋχος των «Κ. Γρ.» 193 άρθρα για τα ιστορικά του μνημόσυνου, ο αριθμός 3 αναφέρουν στην άπαιτηρη για κοινό μνημοσυνο, και δέ μόρεσε να προστέσει τίποτ ή ακόμα με τα λόγια «μόλο που προστέριε χωριστό για τις 14», είχα κάθε δικαιώματα να μή τό φανταστώ και να έχω αποϋψεις για τη γνησιότητα της προσφοράς. Τη δικαιολογία της προτιμησης για τό σφερο μνημόνεμα του Ποιητή, αντίς τό παρομοιασμου, με τό φόβο τάχα πώς θα αποϋδοιστει, δέν τη βρίσκω σοβαρή. Δέ βρίσκω πώς κι από που μόρουσε να έμποδι-

στεί όμιλία για τον Ποιητή και τό έργο του στο κανονισμένο σημείο της έπιμνημόσυνης ακολουθίας; Έτσι θά γινότανε στην Κερύνια, αν μ' όλη τη βαρύτητα των μνημοσύων, δέν έκλειε ή εκκλησία σχεδόν πριν από την ώρα που έκλειε όλες τις κοινές Κυριακές. «Μά τί τά θέλετε; ο Βασίλης σάθηκε πάντα άτυχος», άληθινα. Ξέχασα όμως πώς «τό ζήτημα είναι να μιλοϋμε λιγότερο».

"Όσο για τό μνημόσυνο του Λιπέρη στα 1938, δέν ξεχνώ φυσικά τη συμβολή του καλού μου φίλου, μά δέν ξεχνώ και την τοπατσουλαία που τό παράστεκε και κείνο. Μόλο που είχα αποφασιστεί τόσο ναρίς, που μόρουσε να πάρει τον ένεργά παγκύριο χαρακτήρα των έβδομηντάχρονων του Ποιητή που είχα όργανώσει στα 1935 τό "Αποέλ, είχα βρεθεί στην ανάγκη να γράφω για να πληροφορηθώ τί θα γίνει, και να παραπονεθώ για τον τυτικό και «διακοσμητικό ρόλο» που δόθηκε στις έπαρχιακές αντιπροσωπείες. Και, μόλο που δέν ξαίρω σε ποιές άλλες πόλες—έχτός από την Κερύνια—έγινε ο έρανος του δρόμου για την προτομή του, μέρος του μνημοσύου όπως πρωτοαποφασίστηκε, στην πόλη του φίλου μου κι όλων των άλλων όργανωτών του μνημοσύου κείνου μου φαίνεται πώς δέν έγινε. Μά δέ μπορώ παρά να συμφωνήσω πώς «τό ζήτημα είναι να μιλοϋμε λιγότερο, και να εργαζόμαστε περισσότερο».

5. Δέν πιστεύω να βούτησε στη σκέψη του την πένα ο φίλος μου γράφοντας όσο μου λέει σε δεύτερο πρόσωπο.

"Από τις 5 του "Ιουλίου ή «διοργανωτική όμάδα» της πρωτεύουσας με 13 στόματα είχα σαλπίζει: «ή προσοχή μας θα στραφεί στην πλήρη δικαίωση του Βασίλη Μιχαηλίδη, με την έκδοση του έργου του και την άνέγερση της προτομής του.» Και στις 7 συναθροίστηκε και κάμανε τη σκέψη—όχι εύχ ή;—να συσταθεί «Συντροφική Βασίλη Μιχαηλίδη» που θα αναλάβει την άποστολή αυτής, όπως είχα δει στις πρωτεύουσιάνικες έφημερίδες της 9 και 10 του "Ιουλίου. Μόρουσε να ήτανε λιγότερο από γελοίο να σηκωθώ εγώ—ένας άλλος, έπαρχιώτης από την Κερύνια, χωρίς καμιά έσπαφή με την περιγύρια που έζησε κι έδρασε ο Βασίλης Μιχαηλίδης—να «μπώ μπροστά», να οικειοποιηθώ δηλαδή την τιμή που άνήκει στους 13 φίλους του Μιχαηλίδη, που μερικοί ξαίρω πώς έχουσε ζήσει στους κύκλους του Ποιητή κ' έχουσε κάμει μελέτη τους τό έργο του και τη ζωή του; Είναι άληθια πώς κ' εγώ από τις 6 του "Ιουλίου στην έπιμνημόσυνη όμιλία που ετοίμαζα για την Κερυνιώτικη ακολουθία, δέν ξαίρω αν από καμιά είδηση σ' έφημερίδα πληροφορημέ-

ἔχει κανένα λόγο νά ἀμφιβάλλει ἄν... «τόν θέλουμε»! Τό ἐναντίο: Προσωπικά πιστεύω, πῶς—ἄν ἤθελε νά πάρει μέρος ἐνεργό και μάλιστα «νά μπεῖ μπροστά» ὅπως τοῦ ζητήσα—ἦά μπορούσαμε νά δράσουμε ἀποτελεσματικώτερα. Ὁ κ. Χρῆστος εἶναι παλαιότερος ἀπό μᾶς, εἶναι ἀγαπητός ἀπ' ὅλους και μπορεί νά ἐξασκήσει ἀρκετή ἐπιρροή μέ τήν προσωπική του *ἐμπρακτῆ ἀνάμιξη* σέ ὅποιαδήποτε πνευματική δράση. Εἴμαστε λοιπόν στή Λευκωσία, σ' ὅλες τίς πόλεις, σ' ὅλη τήν Κύπρο. Ἄς ἔρθει νά σκεφτοῦμε πῶς θά *«ἐργασθοῦμε»* γιά τήν πραγματοποίηση τῶν ὅσων *λέγουμε*.

Καί τρία λογία γιά τή «Συντροφιά Βασίλη Μιχαηλίδη»: Ἐσημείωσα στό προηγούμενό μου, πῶς ἀκόμα δέν ἰδρύθηκε. Ρίχτηκε, εἴπαμε, ἡ ἰδέα. Μά, «χωρίς νά ξεθυμάνει ὁ ἐνθουσιασμός μας», περιμέναμε νά περάσει τό καλοκαίρι, νά κατεβούν ὄλοι ἀπό τίς ἐξοχές, γιά νά ἀνακινήσουμε τό ζήτημα.

Δέν ἀμφιβάλουμε πῶς στήν πρώτη γραμμή γιά τήν ἐκπλήρωση αὐτοῦ τοῦ πόθου θά ναι κι' ὁ κ. Χρῆστος.

Τοῦ σφίγγω φιλικά τό χέρι και ἐκφράζω τή λύπη μου γιατί ἔδωσε βαρύτερη σημασία σέ μερικές μου αὐστηρές φράσεις. Εἶμαι πρόθυμος, ἐξ ἄλλου, νάποσῶν τά πικρά μου λόγια, πού ἀναφέρονται στή διατύπωση εὐχῶν ἀπό τόν κ. Χρῆστο. Ἦθελα νά τονίσω πῶς χρειάζεται περισσότερο ἡ ἐμπρακτῆ συνεργασία του, παρά οἱ κρίσεις, οἱ ἐπικρίσεις κ' οἱ λεπτολογίες του.

ΤΕΥΚΡΟΣ ΑΝΘΙΑΣ

Σημ. «Κυβρ. Γρ»—Ἦστερ' ἀπό τίς δυό αὐτές ἐπιστολές νομίζουμε πῶς πρέπει νά κλείσει ἡ συζήτηση. Κανένα δέν θά ὠφελήσει ἡ συνέχισή της. «Τό περισσόν ἐκ τοῦ πονηροῦ»...

Κ Ρ Ι Τ Ι Κ Η

Κλ. Β. Παράσχου: Μορφές και Ἰδέες, 1938, σ. 222.—Κύκλοι, 1939, σ. 159—Εἰσαγωγή στή σύγχρονη ἑλληνική ποίηση, σ. 35, (Ἀθήνα, 1940).

Πιστεύω στήν αὐθυπαρξία τῆς κριτικῆς σάν πνευματικῆς και καλλιτεχνικῆς λειτουργίας μέσα στή λογοτεχνία ἐνός τόπου, σήμερα προπάντων, γιατί ἔχει τόση δημιουργική ἀξία ὅση κ' ἕνα ποίημα ἡ μυθιστόρημα. Δέν ἐννοῶ ὅμως τήν ὅποιου εἶδους κριτική, τήν κριτική δηλ. τῆς ρουτίνας, τήν πρόχειρη ἐντυπωσιολογία, μά τήν ἀναλυτική και διαφωτιστική κριτική πού γίνε-

ται ἀπό μετωμένο φιλοσοφικά και αἰσθητικά ἄνθρωπο και πού στηριγμένη σ' ὀλοκληρωμένες γενικές ἀρχές «ἔχει σκοπό ὄχι μόνο τήν ἀπλή ἐχτίμηση τῶν ἔργων τῆς τέχνης ἀλλά και τή διαπαιδαγώγηση τῆς καλαιθροσίας τοῦ κοινού και τήν ὑπόδειξη ἀληθινῶν ἡ ὑγιῶν αἰσθητικῶν ἀρχῶν και κανονῶν στοὺς καλλιτέχνες». Κι ἀκόμα ἐννοῶ τήν κριτική πού, κοντά σ' αὐτά τά γνωρίσματα, ἔχει και τοῦτο τό χαρακτηριστικό στοιχεῖο: δείχνει τήν ψυχικότητα τοῦ δημιουργοῦ τῆς σ' ὅτι πῶς βασικό ὑπάρχει στήν πνευματική και καλλιτεχνική του προσωπικότητα, γιατί ἔτσι γίνεται ὄχι μιά, ἀναγκαστικά *a posteriori*, ἀκόλουθος κ' ἐξηγητρά τῶν καλλιτεχνημάτων, μά και δημιουργία συνθετικῆς μῆς δυνατῆς ψυχῆς πού κατευθύνει, κ' ἀνοίγει δρόμους στήν Τέχνη γιά γονιμώτερη, πλουσιώτερη και ὑψηλότερη ἐξέλιξη πῶς πέρα. Ἄς θυμηθοῦμε μόνο τό παράδειγμα τοῦ μεγάλου Ρώσου κριτικοῦ Μπελίνσκι σὸν περασμένο αἶώνα, πού ἡ θέση του στή ρωσική λογοτεχνία εἶναι τόσο σημαντική, ὅσο και τῶν μεγαλύτερων δημιουργικῶν συγγραφέων τῆς, ἀφοῦ αὐτός στάθηκε ὁ κυριώτερος μοχλός τῆς τεράστιας κίνησης τῆς κι ὅσο ζοῦσε κι ὅταν πέθανε.

Στήν Ἑλλάδα, μικρή ἀκόμα ἐπαρχία τῆς Εὐρώπης, πού δέχεται και παρουσιάζει σ' ἀντίπαλο τῆς μεγάλες φωνές τῆς Δύσης, ἀφοῦ τίς ἀναμίζει μέ τήν ντόπια παράδοση, δέν παρουσιάστηκε ἀκόμα ὁ μεγάλος κριτικός (ἴσως γιατί δέν παρουσιάστηκαν και μεγάλοι δημιουργοί;) πού νά συνταράξει δημιουργικά τήν πνευματική ζωὴ ὄλου τοῦ ἔθνους και νά γίνει ὁ πρωτοπόρος ἀναμφισβήτητων ἀριστουργημάτων παγκόσμιου κύρους. Ἀφημένη, τίς περισσότερες φορές, στά χέρια τῶν ἐφημεριδογράφων ἡ κριτική, κατάντησε ἔπαινος ἡ φόγος ἀδικαιολόγητος, ὅταν δέν εἶναι ἀνάβαθη ἐντυπωσιολογία ἡ τυπική ἀγγαρεία, και σπάνια χαιρέται κανένας κριτικὸς ἐργασίες μέ κάποιο βαθύτερο περιεχόμενο, αἰτιολογημένες, διαφωτιστικές, εἰλικρινεῖς, ἀνορθωτικές. Μέσα στίς λίγες αὐτές ξεχωρίζει τοῦ κ. Κλ. Παράσχου ἡ κριτικὴ ἐργασία, ἰδιαίτερα γιά τή νεοελληνική ποίηση. Λίγοι παρακολούθησαν τόσους στοργικά τή νεοελληνική ποίηση ὅσο ὁ κ. Π. και τήν ἔκριναν μ' εὐρύτητα πνεύματος και ἔλλογη καλλιτεχνική αἴσθηση. Τὴν ἐργασία του αὐτή, σκορπισμένη προπάντων σέ περιοδικά—πού τὴ συνεχίζει πάντα—ἔρχισε σὰ τελευταία χρόνια νά τὴ συγκεντρώνει σέ βιβλία, κ' ἔτσι μπορούμε νά τὴ δοῦμε ἀρτιώτερη. Οἱ «Δέκα Ἑλληνες λυρικοί» (1937), οἱ «Μορφές και Ἰδέες» (1938), οἱ «Κύκλοι» πρώτη σειρά (1939), και ἡ «Εἰσαγωγή στή σύγχρονη ἑλληνική ποίηση» (1940) παρουσιάζουν ὀργανικά και οὐσια-

στικά δικαιολογημένη τήν κριτική του κ. Παράσχου με τήν εύκαιρία τής όμιλίας του για τὸ ἔργο ἑνὸς ἢ περισσοτέρων ποιητῶν, δικῶν μας, κάποτε καὶ ξένων, καὶ διαπιστώνουν καλύτερα τὴ γενικὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἀξία τῆς κριτικῆς του. Ἀπὸ τοὺς λεπτότερους διανοητὲς ἀνάμεσα στὴ σύγχρονη νεοελληνικὴ πνευματικὴν οἰκογένεια ὁ κ. Παράσχος (ὅπως καὶ ἄλλοτε ἔγραφα μιλώντας γιὰ τὸ ἔργο του «Ἴων Δραγοῦμης») καὶ ἀπὸ τοὺς βαθύτερα αἰσθητικὰ μορφωμένους, κινεῖται ἀνετα μέσα στὸν πνευματικὸ κύκλο καὶ ἀντικρύζει, μετὰ τὴ σοβαρότητα ποὺ ταιριάζει, τὴς ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Ποιητὴς ὁ ἴδιος ἐξαιρετικὰ καλλιεργημένος—κι ἄς μὴν μένει κάπως στὴ σκιά ἢ λιγοστὴ, ἀλλωστε ποιητικὴ του παραγωγή, ποὺ τὴν παραμερίζει, ἐκούσια λές, γιὰ νὰ τροφοδοτήσῃ τὴ λυμφατικὴ ἑλληνικὴ κριτικὴ μετὰ τὴς πρὸ μελετημένες, τὴς περισσότερο καθοδηγητικῆς κ' ἔγκυρες σελίδες, μαζὶ μετὰ μερικῶν ἄλλων, πολὺ λίγους, ἀξιόλογους, εὐσυνειδητοὺς, καλόπιστους μελετητὲς τῆς νεοελληνικῆς ποίησης.

Κι αὐτὸ φαίνεται καθαρώτερα στὰ βιβλία τους. Γιὰ τοὺς «Δέκα Ἑλληνες Λυρικοὺς» μίλησα πρωτότερα ἄλλοῦ («Ἐλευθερία», 8 Μάη 1938) κ' ἔτσι ἐδῶ ἀναφέρω μόνο τὰ τρία τελευταῖα βιβλία τοῦ κ. Π. Στὴς «Μορφές καὶ Ἰδέες» γράφει γιὰ τὸ Μορέας, τὸ Βαλαωρίτη καὶ τὸ Μαβίλη ἀπὸ τοὺς ποιητῆς, γιὰ τὸν δραματιστὴ καὶ ἐκρηκτικὸ Περικλῆ Γιαννόπουλο, γιὰ τὸν Παῦλο Νιρβάνα καὶ γιὰ τὸν κριτικὸ Φῶτο Πολίτη, ἀπὸ τοὺς νεοελληνες, καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους γιὰ τὸν Κῆτες καὶ Σατωμπριάν, καθὼς καὶ γιὰ μερικὰ γενικὰ προβλήματα, ὅπου ἰδιαιτέρως φαίνονται κ' οἱ δικῆς του φιλοσοφικῆς ἀρχῆς ποὺ διαποτίζουν τὴν καθαρὰ κριτικὴ ἐργασία του. Μεγάλως του ἀγάπης νιώθει κανεὶς πῶς εἶναι ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους ὁ Pascal, ἀπὸ τοὺς ποιητῆς ὁ Μπωντλαίρ καὶ ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες διανοητῆς ὁ Μπαρρές, χωρὶς ὅμως ν' ἀποκλείει τὴν ὀρθότητα ἢ ν' ἀρνιέται τὴν ἀξία τῶν ἀπόψεων ἄλλων μεγάλων δημιουργῶν—κ' ἴσα ἴσα σ' αὐτὸ φαίνεται ἡ εὐρύτητα μετὰ τὴν ὅποια, κάθε φορά, ἐξετάζει πρόσωπα καὶ πράγματα, καὶ τὰ πρὸ διαφόρετικά. Στους «Κύκλους» ἀσχολεῖται ἰδιαιτέρως μετὰ τὴ νεοελληνικὴ ποίηση, συνεχίζοντας τὴν ἐξέταση τοῦ ἔργου διαφόρων ἐκπροσώπων τῆς, καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους γράφει γιὰ τὸν Οὐγκώ, τὴν Anna de Noailles, τὸ Ρεμπώ καὶ τὸν Ντ' Ἀννούτσιου. Θέλω νὰ σημειώσω ξεχωριστὰ τὴ μελέτη του γιὰ τὴν «Ὀδύσεια» τοῦ Καζαντζάκη, ποὺ εἶναι ἡ πρὸ νηφάλια κ' ἡ πρὸ ὀλοκληρωμένη μελέτη ποὺ διάβασα ὡς τώρα γιὰ τὸ κολοσσιαῖο αὐτὸ ἔργο (καὶ

διάβασα ὅλες τὴς σχετικῆς κριτικῆς ὅσες στάθηκε δυνατό νὰ μᾶς ἔρθουν στὴν Κύπρο). Τὸ δράμα τοῦ Καζαντζάκη, ἡ φιλοσοφία του, οἱ ἀπόψεις του γιὰ τὴ ζωὴ, ἡ τέχνη καὶ ἡ τεχνικὴ του, ἀπὸ κανένα δὲ μελετήθηκαν τόσο ἐπίμονα καὶ στοργικά, τόσο διεισδυτικὰ καὶ πειστικὰ ὅσο ἀπὸ τὸν κ. Π. Μπορεὶ νὰ μὴ συμφωνεῖ μετὰ τὴν κοσμοθεωρία του, μπορεὶ νὰ μὴ ἐγκρίνει ἀπόλυτα τὴν τέχνην του καὶ τὰ μέσα μετὰ τὰ ὅποια ἐκδηλώνεται, ὅμως αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει τὸν κ. Π. νὰ δεῖ μετὰ τὸ σεβασμὸ τοῦ ταιριάζει τὸ ἔργο τοῦ Καζαντζάκη καὶ νὰ διαπιστώσῃ τὴ γενικώτερη ἀξία του.

Ἡ «Ἐισαγωγή στὴ σύγχρονη νεοελληνικὴ ποίηση» εἶναι ἕνα γενικὸ περίγραμμα τῆς νεοελληνικῆς ποίησης, ποὺ βρίσκει κ' ἐξηγεῖ τὴς τάσεις τῆς καὶ ὑπογραμμίζει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς. Ἐδῶ ἰδιαιτέρως παρουσιάζονται, σ' ἀδρότατες γραμμῆς, οἱ γενικῆς ἀπόψεις τοῦ κ. Παράσχου γιὰ τὴν ποίησιν μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Γιάννη Χατζίνη: Πρόσωπα καὶ Ψυχές. Ἐκδοση Γραφείου Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν. Ἀθήνα 1939 σ. 116.

Εἶναι τὸ δεύτερο βιβλίον τοῦ κ. Χατζίνη μετὰ κριτικὰ σημειώματα. Τὸ πρῶτον του, «Στοχασμοὶ καὶ Σημειώματα», ποὺ κυκλοφόρησε στὰ 1936 προοιωνίζε τὸ καλύτερον μέλλον γιὰ ἕνα στοχαστικὸν καὶ σεμνὸν νεόν, κ' ἡ σημερινὴ του ἐξέλιξις δείχνει πόσον δίκαιον ἔχουμε ὅταν, μιλώντας γιὰ τὸ βιβλίον του ἐκεῖνον («Κυπριακὰ Γράμματα» Β, 11—12, 1936 σ. 513—514), στηρίζαμε τόσο ἀγαθῆς ἐλπίδες σ' αὐτόν. Ἀπὸ τότε κράτησε φιλότιμον τὴν κριτικὴν στήλην στὴν «Πνευματικὴ Ζωὴ» τῆς Ἀθήνας τοῦ συμπατριώτη μας κ. Μελῆ Νικολαΐδη, κριτικῆς του ὅμως ἐργασίης δημοσιεύτηκαν καὶ ἄλλοι. Ἀπάνθισμα τῶν σκόρπων του αὐτῶν μελετημάτων ἀποτελοῦν τὰ «Πρόσωπα καὶ Ψυχές».

Τὸ βιβλίον αὐτὸ περιλαμβάνει σύντομες μελέτες τοῦ κ. Χατζίνη γιὰ τὸν Καρυωτάκη, τὸν Νιρβάνα, τὸν Περικλῆ Γιαννόπουλον, τὸν Φῶτον Πολίτη, τὸν Ξενόπουλον, τὸν Καζαντζάκη, τὸν Ἐλισαῖον Γιαννίδην, γενικὰ γιὰ τοὺς νέους πεζογράφους καὶ ποιητῆς, καθὼς καὶ γιὰ τὸ Ντ' Ἀννούτσιον, τὸ Νίτσιον καὶ τὸ Μαίτερλινγκ, ἕνα προλογικὸν σημείωμα γιὰ τὴ διαύγεια, κ' ἕνα μικρὸν δοκίμιον γιὰ τὸ πρόβλημα τῆς εὐτυχίας.

Βλέπομε κ' ἐδῶ πῶς, ἐχτὸς ἀπὸ τὴ συστηματικὴν ἔρευνα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ἀπασχολοῦν τὸ μυαλὸν τοῦ κ. Χατζίνη καὶ ἄλλα ζητήματα, ποὺ δειχνουν ὅμως μερικῆς χαρακτηριστικῆς ἀνησυχίας πολὺ

βασικές, πού βασανίζουν τόν κ. Χ., (ὅπως ἔγραφα καί γιά τὸ πρῶτο του βιβλίο) καί τὸν ἀναγκάζουν ν' ἀπλῶναι τὴν ἐνέργεια τοῦ μυαλοῦ του σὲ διαφορετικὰ πεδία ἔρευνας, γιά νὰ βρεῖ στή μελέτη καί στήν ἐξέταση τους μιά κάποια λύτρωση ἀπὸ τὴν ἀμφιβολία, πού δὲν παύει ὡστόσο νὰ τον κρατάει σ' ἀδιάκοπη διανοητικὴ κίνηση. Τὸ γεγονός, μάλιστα, πὼς οὔτε κ' ἐδῶ δογματίζει, οὔτε ἀποφαινεται κατηγορηματικά, μὰ μὲ κάποια συγκράτηση πάντα καί μετριοπάθεια ἐκφράζει τὴ γνώμη του, μὲ συμπαθητικὴ καί στοργικὴ διάθεση, κάνει τὸ βιβλίο του εὐχάριστο, χωρὶς γι αὐτὸ νὰ ξεπέφτει σ' ἀδικαιολόγητα λιβανίσματα.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ φωνὴ του εἶναι πολὺ σιγανὴ ἀκόμα, ἢ ματιὰ του δὲν ἀγκαλιάζει πάντα πλατιὰ τὰ πρόσωπα καί πράγματα πού ἐξετάζει, καί δὲν μπαίνει βαθιά ὡς τὰ πρῶτα κί οὐσιαστικὰ στοιχεῖά τους, μὰ τίποτε δὲν ἔχει τὸ περिटτὸ κί ἀπροσδιόνησο στήν ἐκθεση τῶν ἀπόψεων του. Μὲ τὸν καιρὸ θὰ πλαταινεῖ ὁ ὀπτικός του κύκλος καί θὰ γίνεται διεξοδικώτερο τὸ πνεῦμα του, θὰ ἀποχτᾷ ἀντικειμενικώτερο κριτήριον, χωρὶς βέβαια ν' ἀρνιέται τὴν ὑποκειμενικὴ του λεπτὴ ψυχροσύνθεση, κ' ἔτσι θὰ γίνονται συνθετικώτερα τὰ μελετήματα του καί μὲ περισσότερο καθορισμένους σκοποὺς. Τώρα δὲν θὰ κάναμε λάθος ἂν τὰ χαρακτηρίζαμε «κριτικὰ σκίτσα» μόνον τὰ σηβειώματα του αὐτὰ, πρῶτες ἀρχές γιά μεγαλύτερες ἐργασίες.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Τεύκρον Ἀνθία: «Βομβύκιο», Λυρική σύνθεση, Κύπρος 1940 Σχ. 80. Σελ. 24 Δύο σελίνια. Ξυλογραφίες Τ. Κάνθου.

Μὲ τὴ νέα ποιητικὴ συλλογὴ του ὁ Ἀνθίας ξαναβρίσκει πάλι τὴν πλατιὰ λεωφόρο τῆς ἀληθινῆς ποίησης. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἐνδιάμεσους σταθμοὺς πού ἐσημείωσε μὲ τὰ δυὸ Ἰντερμέδια, ἐπιστρέφει τώρα μὲ τὸ «Βομβύκιο» στήν περιοχὴ τοῦ καθaroῦ λυρισμοῦ καί τῆς ἀγνῆς ἐμπνεύσεως, καί συνεχίζει, μὲ διαφορετικὰ ὅμως μέσα καί τεχνοτροπία διάφορη, τίς ποιητικὰς ἀρετὰς πού εἶχεν ἀγγίσει κίόλας μὲ τὴν «Ἄνοδο». Τὸ διανοητικὸ καί νοησιακὸ στοιχεῖο περιβάλλεται, τὸ νέο του βιβλίο, μὲ τὴν τρυφερότητα τῶν συναισθηματικῶν ἀναπαλμῶν καί ἀποχρώσεων, ἢ πολυδαίδαλη λογικὴ διάθρωση δίδει τὴ θέση της σὲ θρύλο καί τὴν τρυφερὴ ἀφήγηση, ἢ αὐστηρῶτος τῶν ἐννοιῶν σὴ λυ-

ρικὴ ἀνάταξη, ἢ σκουθρωπὴ τραγωδία σὴ λεπτὸ δραματικὸ πάθος, ἢ σκοτεινὴ τρικυμία τῶν ἰδεῶν σὲ φλοῖσβο τῶν νερῶν μιά διαυγέστατης πηγῆς.

Τὸ «Βομβύκιο» εἶναι εἶναι τὸ τραγοῦδ τῆς παιδικῆς ἀγνότητος καί ὁ ὕμνος τῶν ἀγνῶν συναισθημάτων τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ δράμα ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν ποὺ ἀρχίζουν τὴ ζωὴ τους μὲ τὰ ὠραιότερα καὶ ἀγνότερα σύμβολα γιά νὰ ἐγκαταστήσουν ὕστερα τριγύρω τους τὴ συμφορὰ καί τὸ μῖσος. Ἀπὸ τὴ σύγκρουση ἀκριβῶς αὐτὴ πηγάζει ὅλο τὸ δραματικὸ στοιχεῖο τῆς νέας συλλογῆς. Ἡ κακία καί ἡ ἀγωνία τῆς σύγχρονης ζωῆς καί ἡ ἀντίθεσὴ της πρὸς τὴν ἀθωότητα τῶν μικρῶν παιδιῶν, τὸ πνεῦμα τῆς -πολέμου πάνω ἀπὸ τὴν εἰδυλλιακὴν ἀτμόσφαιρα τῆς εἰρηνικῆς ἐπαρχίας, ἡ κακὴ ἀντίληψη καί χρησιμοποίηση τῶν μέσων τοῦ πολιτισμοῦ ἐναντὶ στή φυσικὴ ζωὴ, ἡ τρικυμία τῶν παθῶν μπροστὰ στήν ψυχικὴ γαλήνη. Ὑπάρχει μιά μεγάλη ἀντινομία στὴ ζωὴ μας, ἡ ὅποια ἀπομακρύνθηκε πολὺ ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα, κ' ἀπὸ τὴν ὅποια μιά κακὴ κοινωνικὴ διάθρωση ἀφαίρεσε ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς ὡμορφίας καί τοῦ δικαίου:

«Τὸ βράδυ αὐτὸ τὸ ἀτέρμονο, τὸ Μῖσος
[ὁδηγεῖ,
κ' εἶναι τυφλὸ τὸ κίτρινο τοῦ χέρι.
Ὅσο διαβεῖ, σὲ καθετὶ, θάνοιζει μιά πληγὴ,
βυθίζοντας τὸ μαῦρο τοῦ μαχαίρι.»

Ἡ συμφορὰ τοῦ σημερινοῦ πολέμου κ' ἡ ἀγάπη τοῦ ποιητῆ πρὸς τὸ παιδί τοῦ ἔδωσαν ἀσφαλῶς τὸ χαρακτηριστικώτερο ὄνομα σ' ὀλόκληρο τὸ ποίημα, κ' ἐχάραξαν τὸ ἀρχιτεκτονικὸ περίγραμμα τῆς λυρικῆς συνθέσεως τοῦ Βομβυκίου. Ὁ ποιητὴς εἶδε τὴν τραγωδία καί τὴν πλάνη τοῦ ἀνθρώπου μὲ ἐπανορθωτικὴ διάθεση, μὲ πνεῦμα ἐξίλασμοῦ καί συντριβῆς. Ἀναζήτησε τὴ πηγὴ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας καί κατέβηκε στὴν πρώτη βαθμίδα τῆς αἰσθήσεως καί τῆς γνώσεως, ὅπου διατηροῦνται ἀκόμη ἀγνῆς καί ἀναλλοίωτες οἱ βασικὲς ἀρετὲς καί ἱκανότητες τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴν παιδικὴ ψυχὴ, τὸ λίκνο τῆς γηρασμένης ἀνθρωπότητος. Καί ζήτησε νὰ ἀναπλάσει τὴν ἀνθρωπότητα αὐτὴ, χρωματίζοντας ἀκριβῶς μὲ λυρικὴν ἀφέλεια καί πάθος τίς ἀντιθέσεις, τίς κακίες καί τίς παραπλανήσεις της.

Ὁλόκληρο τὸ ποίημα, πού εἶναι ἕνας συνθετικὸς πίνακας, στηρίζεται πάνω σὲ μιά ποιητικὴν ἀλληγορία: «Βομβύκιο» εἶναι ἡ φυλακὴ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, πού ἐξορθωμένη καί σκλαβωμένη ἀπὸ τίς κακίες καί τὰ μῖση της διατηρεῖ ἀκόμη

αυτὴς βαθύτερες πρωταρχικὲς ἀρετὲς τῆς.
Αὐτὴ εἶναι ἡ σκοπιὰ καὶ ἡ βάση ὁλοκλη-
ρωμένης τῆς συνθέσεως:

«Εἰρκτὴ—βομβύκιο. Στοῦρανοῦ τὴν πλήρη
[ἀνθορροή,
ἐν τὴν ντὴθηκε μὲ τὸ σκότος ἢ Εἰμαρμένη,
κ' ἐδειξε—πνεῦμα συντριβῆς—τὴν ἀπειρη
[Ψυχὴ
σχεδὸν ὡς τὸ μηδὲν ἐλαττωμένη».

Ὁ μῦθος εἶναι ἀπλός, σχεδὸν κοινότυ-
πος, τὸν πραγματεύεται ὁμως μὲ λεπτὴ συγ-
ρηκίνηση, θερμὴ λυρικὴν εὐγλωττία, καὶ ποι-
ητικὴν ἀντίληψιν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν πραγ-
ματικῶν. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο ἀποτελεῖται ἀπὸ
τὸ «Πρελοῦντιο», τὸ «Φινάλε», καὶ πέντε
ἐπιμέρους μέρη, τὸ «Θρῦλο», τὴ «Στοργή», τὸ
«Εἰδύλλιο», τὸ «Κέντημα» καὶ τὸ «Ἀδράχτι».
Ἐξέχει λυρικὸ ἀφηγηματικὸ χαραχτήρα καὶ
διακρίσσεται γύρω ἀπὸ τὴ ζωὴ μιᾶς ἀγρο-
νομικῆς οἰκογενείας, ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν
πατέρα—ποῦ λείπει τώρα στὸν πόλεμο—
τὴν μητέρα, τὴ γιαγιά καὶ δύο μικρὰ παι-
διά, ποῦ στὸ τέλος σκοτώνονται ἀπὸ μιὰ
ἐπιδημία, ποῦ πέφτει στὸ εἰρηνικὸ ἐκεῖνο πε-
δίο φερόμενος φέρνοντας τὸν ὄλεθρο καὶ τὴν
καταστροφή. Τὴν ἱστορία τοὺς διηγεῖται τὸ
«Πρελοῦντιο», ποῦ στὸ πρελοῦντιο συμπίπτει
τὸ ἐπὶ τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, ἐνῶ στὰ ἄλλα μέρη
τὸ ἔπος τοῦ ποιήματος ἀναπτύσσεται, ὅπως ἐγρά-
φοντες προηγουμένως, σὲ μιὰ ἔννοια περι-
ωρῶτερο περιεχτικὴ καὶ πανανθρώπινη, καὶ
ἐπιποχρῶτερο καὶ καθολικώτερο χα-
ραχτήρα. Τὸ βομβύκιο, ποῦ ἦταν κλεισμένο
ἐντὸς ἑνὸς λεμονανθοῦ τοῦ κήπου τῆς αὐτῆς,
ἐξοικονομεῖ τῆς συμφορᾶς καὶ ἀναπολεῖ τὴς λε-
πτομέρειες τοῦ δράματος.

Τὸ «Πρελοῦντιο» εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ τῆς
ἀναγωγίας, τὸ μέρος ὅπου ὁ ποιητὴς μᾶς
σκοποκαλύπτει τὰ βαθύτερα ἐλατήρια καὶ τὴς
ἐπιποθέσεις του. Ἡ ἀγωνία τοῦ πολέμου δια-
φάνεται μὲ χαρακτηριστικὰ χρώματα καὶ
ὁμοιοτυπίαι, καὶ ὁδηγεῖ βαθμιαία πρὸς τὸ μῦθο
τὴν ἀκαθάρτη. Κάθαρση, στὴν περίπτω-
σιν αὐτῆ, εἶναι ἡ διάσωση τοῦ βομβυκίου,
ἐπὶ ἐπιβίωσιν τῶν βασικῶν καὶ ἀναλλοιώτων
ἐπιποθέσεων τοῦ εἶδους.

Στὸς στίχους τοῦ εἰσαγωγικοῦ αὐτοῦ
ἀφηγηματικῶς ὑπάρχει ἀληθινὸ αἶσθημα καὶ
ἐπιποθέτως ἀνθρώπινος πόνος, ἀφοῦ ὁλόκληρο
τὸ «Πρελοῦντιο» εἶναι ἕνα λυρικὸ ξεχειλίσμα
ἐπιποθέτως τόνων καὶ εἰκόνων, ὅπου τὰ δρα-
ματικώτερα στοιχεῖα τῆς ζωῆς ἀποχτοῦν
ἐπὶ τὸν τρυφερὸ πάθος καὶ μιὰ λεπτὴ ἐσωτερι-
κὴ συγκίνηση.

Ὁ «Θρῦλος» εἶναι τὸ ἀφηγηματικώτερο
ἐπιποθέτως τῆς συνθέσεως. Στὸ μέρος αὐτὸ
ἀφηγηματικῶς τὴν εἰδυλλιακὴν ζωὴ τῶν ἡρώων
μᾶς, μέχρι τῆς στιγμῆς ποῦ ἡ συμφορὰ

τοῦ πολέμου μεταβάλλει τὸ εἰρηνικὸ τοπίο
σὲ πεδίο κολάσεως:

«Σπιτάκι τῶν ἀνθῶν καὶ τῶν ἀγίων,
ἐλεῦθερε λαὸ τῶν λεμονιών,
στὴν τοῦ πόνου καὶ καλωσύνης,
φωλιά τῶν ἀλτήτων χελιδονιών.

“Ὅλα ρημάδια, στάχτη καὶ μαυρίλα,
“Ὦ γλῆ χωρὶς ψυχῆ, δίχως πνοή.

Κ' ἐγὼ φυλακισμένο ἕνα βομβύκιο,
—τί κλάημα!—ζῶ σὰν ἡ μόνη ἐδῶ ζῶη».

Δυὸ χελιδόνια μόνο, ποῦ τοὺς κἀκε ὁμως
ἢ φωλιά τοὺς, κατορθώνουν νὰ διαφύγουν
ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ θανάτου, καὶ τὸ βομβύκιο
ποῦ σώζεται καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ μένει
κλεισμένο μέσα στὸ λεμονανθὸ τοῦ ἐρει-
πωμένου κήπου.

Σ' ὁλόκληρο τὸ πρῶτο αὐτὸ μέρος τοῦ ποι-
ήματος ὑπάρχει ἕνας τρυφερὸς συμβολισμὸς
καὶ μιὰ λεπτὴ διάθεση. Ἰδιαιτέρως ἀξιοση-
μειωτὴ εἶναι ἡ ἀποτροπὴ μὲ τὴν ὅποιαν
τελειώνει ὁ «Θρῦλος» καὶ ἡ ὅποια συνδέει
τρόπον τινὰ τὸ μῦθο μὲ τὴν πραγματικότητα:

«Πόσες ψυχές, ἀλήθεια, σὰν ἐμένα,
βομβοῦνε στὴ δικὴ τοὺς τὴν εἰρκτὴ,
πάνω σ' ἐρείπια, πάνω κι' ἀπὸ τάφους
ὄνειρων ποῦ μιὰ νύχτα ἔχουν θραφεῖ;»

Ἡ ποιητικὴ οἰκονομία τῆς «Στοργῆς»
τοῦ δευτέρου μέρους τῆς συνθέσεως, στη-
ρίζεται στὸ ἐξῆς εὔρημα: Ὁ πατέρας, ποῦ
ἴσως ζεῖ «κάπου» στὸν πόλεμο, καταλαμβά-
νεται ἀπὸ ἀόριστα συναισθήματα καὶ ἀνα-
πολεῖ μὲ στοργὴ τὰ μικρὰ παιδιὰ του καὶ
τὴν ζεστὴν οἰκογενειακὴν ἀτμόσφαιρα τῆς
μακρυνῆς πατρίδας του. Μετὰ τὴν ἀναπό-
ληση τοῦ πατέρα μιλάει πάλι τὸ βομβύκιο:

«Τὸ γέλιο τοῦ παιδιοῦ δὲ θ' ἀνηγήσει
ποτὲ μέσα στοῦ κήπου τὴ σκηνή.
Καὶ κάτω ἀπ' τὸ φεγγάρι, ἐκεῖ στὸ φράχτη,
σὺμπλεγμα δυὸ ψυχῶν δὲ θὰ φανεῖ.»

Οἱ ἀτεγκτοὶ καὶ σκληροὶ φυσικοὶ νόμοι,
ποῦ κατευθύνουν τὴν ζωὴ μας, κ' οἱ ἀλλη-
λοσυγκρουόμενες φυσικὲς καὶ κοινωνικὲς
ἐπιποθέτως παίρνουν τὴν χαρακτηριστικώτερη
τοὺς ἔκφραση μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς
ἀγάπης, τῆς στοργῆς καὶ τοῦ πάθους, ποῦ
δονοῦν ὡς τὰ μύχια τῆς τὴν πατρικὴ ψυχῆ:

«Ἀγόρι μου, πατέρας σου λογιέμαι,
μὰ σ' ἀγαπῶ μὲ πάθος ἐραστῆ,
Σὰ μιὰν ἰδέα, σὰ μιὰ μεγάλη πῆσι,
μ' ὅλη τὴ φλόγα τ' ὄραματιστῆ.

“Ὅλα σοφὰ στὴ Φύση, κι' ὅλα ὠραία:
Νὰν' ἢ Στοργὴ κ' Ἀγάπ' ἢ ἐρωτικὴ

δυό στήλες πού κρατοῦν ὅλο τὸν κόσμο,
δυό πόλοι πού γυρίζουνε τὴ γῆ.

Αὐτὸς ὁ τοίχος ἔγυρε μιά νύχτα,
κ' ἔσβυσε—σάν τὸ λύχνο—τὴ ζωὴ,
πού τόσα βράδια τραγουδῆσε ὁ πατέρας
μὲ συνοδὸ τὴν πολύφωνη Στοργή».

Στὸ «Εἰδύλλιο», πού εἶναι πραγματικά ἕνας
λυρικός χεῖμαρρος μουσικῶν τόνων καὶ
ρυθμῶν, τὸ βομβύκιο ἐξιστορεῖ τὸ εἰδύλλιο
τοῦ πατέρα πού τώρα εἶναι στὸν πόλεμο,
καὶ τῆς μητέρας πού σκοτώθηκε. Στὸ «Κέν-
τημα», τὸ τέταρτο μέρος τοῦ ποιήματος,
τὸ βομβύκιο αἰσθητοποιεῖ καὶ διερμηνεύει
τὸν ἦχο τῆς καμπάνας πού θρηνεῖ πάνω ἀπὸ
τὰ χαλάσματα, καὶ τονίζει ἕναν ὑπέρτατο
ἔμνο γιὰ τὴν ἀξία τῆς προσωπικότητας
τῆς «Μητέρας»:

«Μητέρα τῶν Θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων,
δὲν ἄκουσα τὸν ἔμνο σου στὴ γῆ.
Καὶ λόγια ἢ νότες δὲν βρήκανε γιὰ σένα
μητε τῶν οὐρανῶν οἱ μελωδοί».

Τὸ «Ἀδράχτι» εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ
στοχαστικοῦ ὄνειροπολήματος τῆς γιαγιάς,
πού στὴν ἀκμὴ, τὴν κορυφὴ τῆς ζωῆς της,
«πού πάει νὰ πέσει σὰ μαραμένος καρπός»,
κλῶθει μὲ τ' ἀδράχτι τὸ νῆμα τῶν ἀναμνή-
σεων, ζητάει νὰ βρεῖ τὴ δικαίωση τοῦ βίου
της, καὶ φιλοσοφεῖ ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων.
Μέσ' ἀπὸ τὴν πείρα καὶ τὴ γνῶση τοῦ
συμβόλου αὐτοῦ τοῦ παρελθόντος ὁ ποιη-
τῆς προσπαθεῖ νὰ συλλάβει τὸ νόημα τῆς
ζωῆς, πού διαρκῶς μᾶς διαφεύγει μὲ ἕνα
γοργὸ καὶ ἀπιαστὸ ρυθμό. Καὶ μέσα στὴ
σημερινὴ ἀγωνιώδη ἐποχὴ θέτει καὶ πάλι
τὸ ρῶτημα:

—«Ποῦ σέρνεται ἀχαλίνωτη; ποῖο τέρμα
ἢ γῆ στὴν παραζάλη τῆς ζητεῖ;»

Δὲ μπορεῖ ὅμως νὰ δώσει κάμμιὰ ἐρμη-
νεῖα, καὶ καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ
εὐτυχία ὑπάρχει στὴν ὀλιγάρκεια ἢ μᾶλλον
στὴν ἐσωτερικὴν αὐτάρκεια, στὴ σεμνότητα
καὶ τὴν περισυλλογὴ.

Στὸ «Φινάλε» ὁ ποιητῆς, θορυβημένος
ἀπὸ τὴν ἀταξία πού ἐπικρατεῖ γύρω του,
ἀπὸ τὸ μῖσος πού «ἔχει ζωσει μὲ τὴ χολή
του τὸ μπλάβον οὐρανός», φοβᾶται μήπως
ἔχει πεθάνει κι' αὐτὸ ἀκόμη τὸ βομβύκιο
μέσα στὸ σφαλῆχτὸ λεμονανθό. Μὰ τὴ στιγ-
μὴ ἀκριβῶς ἐκείνη ὁ ἥλιος βγαίνει πίσω
ἀπ' τὰ βουνά, γ' ἀηδόνια λαλοῦν ἐωθινοὺς
ἔμνους, ἡ φύση χεῖπνᾷ κι' ἀναγαλιάζει,
σκάζουνε καὶ τὰ ξυλιτὰ τοῦ μικροῦ λεμο-
νανθοῦ. Τὸ κλεισμένο βομβύκιο ἐλευθερώ-
νεται καὶ φεύγει μέσα στὸν ἴλιγγο τοῦ ἔ-

πλευτοῦ φωτός. Κάποτε πάλι θὰ γυρίσει, καὶ
στὸν τόπο τῆς καταστροφῆς θὰ βρεῖ ἀνα-
δημιουργημένη μιά καινούργια ζωὴ:

«Σὰ θὰ γυρίσει μιά μέρα ἀπ' τὸ ταξίδι,
παλινωδώντας στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ,
θ' ἀκούσει τ' ἀργαλιῶ τὸ καρδιοχτύπι
καὶ τὸ κρυστάλλινο γέλιο ἑνὸς παιδιοῦ.

Θὰ δεῖ κ' ἕνα βελόνι νὰ κεντάει
τὴν προσηνὴ καὶ τὴν ἀπαντοχὴ.
Θὰ δεῖ κ' ἕν' ἄλλο ἀδράχτι νὰ γυρίζει
στοῦ ξεχασμένου Χθὲς τὴν ἐποχὴ».

Ἔτσι ὁλόκληρη ἡ σύνθεση τελειώνει μὲ
τὴ νίκη τῆς ζωῆς, πού ὑπάρχει σάν γενικὴ
ἐκδήλωση μέσα στὴν ἔκφραση τῆς ὡμορ-
φιάς, τῆς καλωσύνης καὶ τῆς ἀγνότητας.
Αὐτὲς εἶναι οἱ τρεῖς ἀρετές, πού ἐξαγνίζουν
καὶ ἀπολυτρώνουν τὸν ἄνθρωπο:

«Ἔφθασες νὰ πονεῖς ὅλο τὸν κόσμο,
ὅσο κανεῖς δὲν τὸν πόνεσε Θεός;
Καὶ νιώθεις μὲ παιδιοῦ ψυχὴ τὸν ἥλιο;
Ἄνηφορίζεις ἐλεύθερος αἰτός.»

Ἄ ὁ μεγάλος νόμος τῆς προσαρμογῆς καὶ
τῆς ἀναδημιουργίας, κ' ἡ φυσικὴ ἐπιταγὴ
τῆς ὡμορφιάς καὶ τῆς ζωντανίας ἔδωσαν
τὰ φτερά στο βομβύκιο νὰ πετάξει, κ' ἔδω-
σαν πάλι τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς στὴν κουρα-
σμένη ψυχὴ τοῦ ποιητῆ καὶ τῆς ἀνθρωπό-
τητας γενικά.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ σύνθεση τοῦ «Βομ-
βύκιο» δὲν εἶναι πλήρης. Ἡ ἐσωτερικὴ
σύνδεση εἶναι χαλαρὴ καὶ ἡ ἐνότης τῶν
πέντε ποιητικῶν μερῶν του κάπως πλαδαρὴ,
μ' ὅλο πού ὁ ποιητῆς ἐπροσπάθησε στὸ
κάθε κεφάλαιο νὰ δώσει ἀντιπροσωπευτικὲς
σκηνές τῆς ζωῆς τοῦ καθενὸς ἀπὸ τοὺς
ἥρώες του σχετικὰ μὲ τὰ δυὸ παιδιὰ καὶ
τὴν πλατύτερη ἔννοια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κό-
σμου. Ἴσως τὸ ἀδικεῖ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ του,
ἰδίως ὅπου συνωθοῦνται οἱ ἀναμνήσεις, οἱ
νοσταλγίες, οἱ ἐσωτερικοὶ διάλογοι, οἱ ἐξι-
στορήσεις τοῦ βομβυκίου καὶ οἱ παρεμβά-
σεις τοῦ ποιητῆ, χωρὶς ἐπεξεργασμένη διάρ-
θρωση καὶ αὐστηρὸ σχέδιο συνοχῆς. Ἡ ἀ-
ταξία ὅμως αὐτὴ δὲν μειώνει καθόλου τὴν
ποίησιν τῶν ἰδεῶν καὶ τὴ λεπτὴ συγκίνηση
τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ λυρικοῦ πίνακος, ὁ
ὁποῖος θὰ ἀποτελέσει ἀσφαλῶς ἕνα ἀπὸ τὰ
καλύτερα Κυπριακὰ λογοτεχνικὰ μνημεῖα
τῆς κρίσιμης καὶ ἀνώμαλης αὐτῆς περιόδου.

Ὁ Ἄνθος, στὸ νέο του αὐτὸ ποιητικὸ
βιβλίο, ἐπανῆλθε στὸν ἀφηγηματικὸν τρόπο
τῆς ποίησης, καὶ ἐχρησιμοποίησε τὸ λυρικό
λόγο μέσα σὲ ἐπικὴ περίβλημα. Ἴσως ἡ
ἐπάνοδος αὐτὴ στὴν πλατύτερη καὶ ἀδρό-
τερη ἔκφραση τοῦ λόγου νὰ εἶναι μιά ἐκδή-
λωση καὶ μιά ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς μᾶς,

τῆς Κύπρου, Χρόνος, Παρατηρητής, Πάφος, Κυπριακὸς Τόπος καὶ τὰ περιοδικὰ *Ἀποστολὸς Βαγνάβας* καὶ *Πάφος*.

—Στὸ *Antiquity*, vol. XIV, No 54, pp. 204—9 ὁ κ. James R. Stewart δημοσιεύει «Toggle Pins in Cyprus».

—Στὸ «Iraq», vol. VII, part I, 1940 pp. 69—83 ὁ κ. Π. Δίκαιος δημοσιεύει μιὰ νέα μελέτη τοῦ «New light on prehistoric Cyprus» με πολλὰς εἰκόνας.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

—Ὑπερ' ἀπὸ λίγο κυκλοφορεῖ τὸ νέο παιδικὸ ὄμμα τοῦ κ. Τεύκρου Ἀνθία «Ταξίδι στὸν ἥλιο», με πρόσωπα παρμένα ἀπὸ τὴν Κυπριακὴν ζωὴν. Ἔτσι πλουτίζεται τὸ φτωχικὸ, ἀκόμα, παιδικὸ κυπριακὸ θέατρο με ἕνα ὠραῖο ἔργο, ζωντανό, με ἀληθινὰ ποιητικὴ πνοὴ καὶ ἀνυψωτικὴ διάθεση.

—Ὁ κ. Ὀρθρος Ἀττικὸς εἰτοιμάζει Ἀνθολογία ἀπὸ ἔργα τῶν Κυπρίων λογοτεχνιδῶν. Ἡ διεύθυνσή του εἶναι: ὁδὸς Ἄνας Κομνηνῆς, 6, Λευκωσία.

—Τὸ City College τῆς Νέας Ὑόρκης σχηματίζει μιὰ βιβλιοθήκη ἀπὸ φωνογραφικοὺς δίσκους με ἀπαγγελίας ποιημάτων τῶν συγχρόνων ποιητῶν. Ἀπαγγέλλουν οἱ ἴδιοι οἱ ποιητές. Οἱ δίσκοι αὐτοὶ θὰ χρησιμοποιούνται μόνο γιὰ μελέτες καὶ δὲ θὰ γίνουν ἀντίγραφα τοῦς γιὰ πούληση.

—Σ' ἡλικία 80 χρονῶν πέθανε ὁ μεγάλος Σουηδὸς ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος Verner von Heidenstam, ποῦ πήρε τὸ βραβεῖο Nobel στὰ 1916.

—Ὁ Ἀγγλὸς φιλόσοφος Joad ἐξέδωκε τελευταία ἕνα πολὺ παράδοξο βιβλίον, τὸ «Journey through the war mind» (Faber, 8j6).

—Τὸ πρόβλημα τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου γενικὰ ὑπερ' ἀπὸ τὸν τωρινὸν πόλεμον ἐξετάζεται στὴν Ἀγγλία ἀπὸ πολλοὺς κοινωνιολόγους καὶ ἄλλους διανοουμένους σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ ἐνδιαφέροντα βιβλία. Ἀναφέρουμε ἰδιαίτερα τὸ «Federal illusion?» τοῦ D. N. Pritt (Muller, 2j6).

—Τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μελετῶνται καὶ τώρα πολὺ στὴν Ἀγγλία. Τελευταία ὁ σεβασμιώτατος J. F. D' Alton ἐξέδωκε «Selections from St. John Chrysostom» με τὸ ἑλληνικὸ κείμενον, εἰσαγωγή καὶ ἐξηγητικὸ ὑπόμνημα, (Burns Oates, 8j6).

—Ὁ συγγραφέας τοῦ «Τίποτε νεώτεροσὸ τὸ Δι. τικὸ Μέτωπο» Ρεμάρκ ἐξέδωκε τελευταία στὴν Ἀγγλία ἕνα νέο ἔργο, τὸ «Flotsam», ὅπου δειχνεῖ τὴ μοῖρα ἐκείνων ποῦ πέφτουν στὴ δυσμενεία τῶν Ναζι καὶ ρίχνονται στὰ «στρατόπεδα συγκεντρώσεως» ἢ διώχνονται ἀπὸ τὴ μιὰ χώρα στὴν ἄλλη.

—Κ' ἕνας ἄλλος Γερμανὸς ἐξόριστος συγγραφέας, ὁ Thomas Mann, βραβευμένος με τὸ Νόμπελ, ἐξέδωκε ἄλλο νέο βιβλίον στὴν Ἀγγλία, τὸ «Royal Highness» καὶ «This war».

—Τὸ ΑΠΟΕΛ διοργανώνει μιὰ μεγάλη «Κυπριακὴ Γιορτὴ, ποῦ θὰ ἔχει πνευματικὸ καὶ ἀθλητικὸ χαρακτήρα, γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ Ναυτικὸ Ἀνάμμοσος» ἄλλα ἢ «Κυπριακὴ Γιορτὴ» θὰ περιλαμβάνει καὶ ἔκθεση Κυπριακῶν βιβλίων, ἔργων Κυπρίων ζωγράφων καὶ Κυπριακῆς λαϊκῆς τέχνης.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Νίκης Πέροδικα: Σκύρος Ἐκ. «Πυρσὸς» Ἀθήνα, 1940, Σχ. 4ο, σελ. 350, δρχ. 300.

Κλ.Π. Γεωργιάδης: Γενικὴ Ἱστορία. Τόμ. 4. Λευκωσία, 1940. Τόμ. Α' Ἱστορία τῆς Κύπρου σελ. 95, τομ. Β' Προϊστορικὸι χρόνοι

—Ἀνατολικὸι λαοί, —Ἑλλάς—Ρώμη σελ. 142, τομ. Γ' Μεσαιωνικὴ Ἱστορία σελ. 145, τομ. Δ' Νεώτερα Ἱστορία τῆς Εὐρώπης (1492—1789) σελ. 217.

Β. Χριστοφόρου (Γερμασοῦτη): Γιατί σοιερούμασιν. (Ποιήματα). Κύπρος 1940, σελ. 96, 1/-.

Ἄρη Χατζιδάκη: Σπιναλόγκα. Δράμα σὲ τρεῖς πράξεις. Ἐκδ. Γκοβόστη, (Ἀθήνα 1940) σελ. 72, δρχ. 20.

Παρατυπώματα

Σελ. 241, γρ. 4 ἀντὶ τὸ νέφος νὰ διαβαστεῖ *τὶς νέμφες*.

Σελ. 243, γρ. 14 ἀντὶ τὰ κρίνα νὰ διαβαστεῖ *τὸ κρίνον*.

Σελ. 243, γρ. 14 ἀντὶ *καρβουνιάρης* νὰ διαβαστεῖ *καρβανιάρης*.

Σελ. 243, γρ. 2 ἀπὸ κάτω ἀντὶ ὁ φίλος *βαροῦσε* νὰ διαβαστεῖ *ὁ φίλος Χ—βαροῦσε*.

Σελ. 257, στήλη 1, γρ. 30 ἀντὶ *διάφοροι* νὰ διαβαστεῖ *διάφοροι*.

Σελ. 257, στήλη 1, γρ. 35 ἀντὶ *μένουν* νὰ διαβαστεῖ *μένουν*.

Σελ. 257, στήλη 2, γρ. 19 ἀντὶ *τὴν ὑπαρξην* νὰ διαβαστεῖ *τὴν εἰκόνα*.

Ἐπεύθυνος ἰδιοκτῆτης Ν. Ι. Κρασιδιώτης—Κερύνεια.

Τυπογραφεῖο «ΝΕΟΣ Κόσμος», Θ. Κυριακίδη—Λευκωσία.

A ADAMOS J. ANTONIADES

PAINTER & DECORATOR

By Appointment to His Excellency the Governor of Cyprus
always uses and recommends

Famous Paint.

Full Particulars on request.

.....

Ο αρχιτέκτων, ο εργολάβος και ο κάθε ιδιοκτήτης
προσπιτιού πρέπει να γνωρίζει ότι δια να επιτύχη ένα κα-
λό και βέβαιο αποτέλεσμα χρειάζονται δύο πράγματα: **καλά υλικά** και
καλή εργασία.

Καλά υλικά είναι μόνον τα προϊόντα των δαιμονίων
κατασκευαστών μπογιάδων **Blundell, Spence & Co. Ltd,**
Hull, England, που από το 1811 κατασκευάζουν πρώτης
κλάσης μπογιάδες.

Καλή εργασία είναι μόνον η άσυναγώνιστη τέχνη μας.

Αποιαθήτε:

ΑΔΑΜΟΝ Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΝ

Όδος Έλευθερίας και Αριάδνης
Ταχ. Κιβ. αρ. 51, Τηλεφ. 72.
ΛΕΥΚΟΣΙΑ—ΚΥΠΡΟΣ

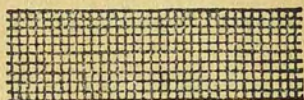

Ἄνακουφίζει τοὺς πόνους καὶ κοιμίζει.
ΣΑΚΑΤΕΜΑ
ΟΣΦΥΑΛΓΙΑ

Τὸ πόνον ἀποτελεσματικὸν φάρμακον κατὰ τῶν πόνων τῆς μέσης καὶ ῥάχης εἶνε τὸ ΣΛΟΑΝΣ. Ἐπαλειφόμενον ἄνευ ἐντριβῆς συντελεῖ εἰς τὴν κυκλοφορίαν νέου αἵματος μέσῳ τῶν πονεμένων μελῶν τοῦ σώματος, ἅτινα θερμαίνει, διαλύει καὶθε κρυολόγημα ἀφαιρεῖ τοὺς πόνους καὶ ἀναζωογονεῖ τοὺς μῦς. - Ὁ ὕπνος σας ἀποκαθίσταται ἰαθὺς, καὶ ἡσυχος. Δικαίως δὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐπικαλοῦσι τὸ Σλόαν; Λίμανεντ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ.

Ἐνθυμεῖσθε τὸ **SLOAN'S**

Τὸ παγκοσμίου φήμης ἴγερὸν πρὸς ἐπάγγελμιν μετὰχειριζόμενον ἀπὸ 183 ἔθνη

SLOANS **LINIMENT**

